

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 36.

Lördagen den 18 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 231, angående anslag för restaurering av det s. k. klosterhuset i Vreta klostres församling;

nr 240, angående förhöjning i pensioner som från flottans pensionskassa utgå till avskedat manskap m. m.;

nr 241, angående anslag för påbörjande av anläggningar i Nyköping för trafikutbyte mellan statsbanan Järna—Nyköping—Norrköping, å ena, samt Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, å andra sidan, m. m.;

nr 244, angående anordnande av direkt telefonförbindelse mellan Sverige och Tyskland;

nr 245, angående upplåtande av mark tillhörande kronolägenheten Duvedals kvarn i Motala socken;

nr 246, angående upprättande av reservstater vid marinen; samt

nr 247, angående ändring i och tillägg till gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskaps följder;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter lantbrukaren Jöns Johnssons i Kyllingaröd hustru Anne Kerstine, född Nilsson;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter smeden Viktor Engman från Sturehov;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter förre folkskollära-

ren Carl Johan Carlstens i Bonäs hustru Anna Kristina Carlsten, född Malmgren;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter Johan Wilhelm Johanssons i Mycklinge hustru Johanna Lovisa Johansson, född Larsdotter; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter änkan Hedda Jansson från Lindby.

Upplästes och godkändes

konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 73, i anledning av inom riksdagen väckt fråga om åtgärder till tryggande av röstlängdens vid andrakammarval offentlighet;

nr 74, i anledning av uppkommen fråga om åtgärder till skydd för rösträtten i sådana fall, där röstlängd förkommit;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863; samt

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 75, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bildande, för renskötselns upphjälpande i Västerbottens och Norrbottens län, av två fonder, benämnda Västerbottens och Norrbottens lappfond.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda nådiga proposition, nr 233, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 3, 5, 6, 15 och 40 §§ i förordningen angående försäljning av brännvin den 9 juni 1905.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts under gårdagen bordlagda nådiga proposition nr 239, i fråga om användande av andra än metriska mått vid virkeshandel och trävarurörelse.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande sistlidne dag bordlagda ärenden, nämligen bankoutskottets utlåtande nr 10, lagutskottets utlåtande nr 14 ävensom första särskilda utskottets utlåtanden nr 7—12.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i syfte att allmänna val, särskilt till andra kammaren, må förrättas å vardagar.

*Om allmänna
vals förrättande å vardagar.
(Forts.)*

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 41, hade herr *Räf* hemställt, att riksdagen behagade besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes ur såväl synpunkten av söndagens religiösa helgd och ställning såsom vilodag som ock i samvetsfrihetens intresse låta utredning verkställas i syfte att särskilt valen till andra kammaren måtte förrättas på vardagar, vilka för sådant ändamål, i den mån det erfordrades, borde göras arbetsfria, samt i riksdagen framlägga de förslag, som kunde befinnas därför erforderliga.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att riksdagen med anledning av herr *Räfs* ifrågavarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på vad sätt måtte kunna införas arbetsfria vardagar för ordinarie val till riksdagens andra kammare samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

herrar *Clason*, *K. J. Ekman* och *von Geijer* mot vissa delar av sista stycket av utskottets motivering;

herrar *Bellinder*, *Kjellén*, *Stadener*, *von Mentzer* och *Gullberg* mot viss del av motiveringen; samt

herrar *Olof Olsson* och *August Ljunggren* m. fl., vilka yrkat avslag.

Herr *Ljunggren*, *August*: Herr talman! Såsom herrarna finna, har jag låtit anteckna mig såsom reservant vid nu föredragna utlåtande och skall jag söka angiva några av de skäl, som varit bestämmande för mig i detta avseende.

Såväl motionären som utskottets majoritet understryka med mycket stor skärpa vikten av söndagens religiösa helgd, varjämte utskottet för sin del, såsom synes, särskilt betonar gagnet och behövligheten i såväl andligt som kroppsligt avseende av att sabbatsvilan icke inkräktas.

Det berättigade i dessa synpunkter, som har anförts av såväl motionären som utskottet, skall jag för min del vara den förste att erkänna. Men å andra sidan kan jag icke finna, att den väg, som motionären här anvisar, är den rätta. Vad först beträffar »söndagens religiösa helgd», så är det åtminstone för mig alldeles omöjligt att fatta, att nedläggandet av en röstsedel i valurnan på minsta sätt skulle kunna karaktäriseras

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

såsom ett ohelgande av vilodagen, som motionären tydligen vill göra det till. Däremot skulle jag hava förstätt motionären bra mycket bättre, om han hade velat vända sig exempelvis mot alla dessa valmötens avhållande på söndagarna och i synnerhet om han hade velat vända sig emot sådana valmöten, där man icke så mycket sysselsätter sig med att klargöra partiernas ställning till förekommande frågor, utan där man också mången gång söker taga heder och ära av politiska motståndare.

Nu är det betecknande att medan detta senare, enligt vad man finner, får passera alldeles oanmärkt, ja rent av ibland betraktas av en del såsom en fosterländsk gärning — och dessa valmöten brukar man ju ofta nog kalla för »fosterländska» möten — väcker man i riksdagen den ena motionen efter den andra för att förhindra medborgarna att kunna begagna sig av den rösträtt, som de efter många års strider äntligen hava lyckats förvärva åt sig.

Nu invänder man naturligtvis gentemot detta, att det i alla fall finns många medborgare här i landet, som av sitt samvete känna sig förhindrade att deltaga i ett riksdagsmannanval på söndagen, och man säger, att staten har skyldighet att taga hänsyn till dessa medborgare. Nu är det märkvärdiga emellertid, att man aldrig har kunnat påträffa en enda av dessa samvetsömna medborgare — för min del har jag åtminstone aldrig kunnat göra det, och jag har under debatterna i utskottet särskilt fäst mig vid att icke ens motionären själv synes vilja för egen del inräkna sig bland dessa. Ännu mindre lära väl de övriga av utskottsmajoritetens ärade ledamöter vilja på allvar göra gällande, att deltagandet i ett riksdagsmannanval skulle på något sätt vara ägnat att störa söndagens helg.

Att denna min uppfattning, som jag fått beträffande utskottsmajoritetens principiella ståndpunkt rörande söndagens religiösa helgd, måste vara riktig, framgår också därav, att utskottet här icke föreslår någon som helst ändring för extra ordinarie riksdagsmannanval, ehuru väl deltagandet i dessa val måste hava samma principiella betydelse ur religiös synpunkt som ett deltagande i de ordinarie valen.

Med samma fog som man ogillar riksdagsmannanval på söndagen skulle man kunna göra gällande, att exempelvis val av präster, organister, predikanter, skollärare m. fl. där det sker på söndag, också skulle vara ett ohelgande av vilodagen. Men om så vore fallet, skulle det egendomliga inträffa, att särskilt de, som i den allmänna föreställningen betraktas såsom speciella värdare av söndagshelgden, skulle befinnas vara de, som mest bryta mot densamma.

Om man vidare betänker, huru många tusenden utav svenska medborgare icke allenast en söndag vart tredje år utan snart sagt varje sön- och helgdag hela året om av sin anställning helt enkelt äro nödsakade att förvandla söndagen till arbetsdag, och detta utan sin egen förskyllan, så kan det icke

hjälpas, att den av motionären föreslagna åtgärden, såsom också någon inom utskottet yttrade, bra mycket påminner om det gamla ordspråket att »sila mygg och svälja kameler».

Utskottsmajoriteten har vidare såsom ett andra skäl för bifall till motionen talat om sabbatsvilan. Men man måste väl ändå medgiva, att det är bra långsökt att vilja göra gällande att deltagandet i riksdagsmannaval en söndag vart tredje år skulle i väsentlig mån kunna inkräkta på sabbatsvilan. Inom de flesta kommuner hålles valet i sockenstugan, och det brukar ju vanligen gå så till, att man före eller efter gudstjänsten avger sin röstsedel. Skulle här vara tal om ett inkräktande av sabbatsvilan, vore det väl då för dem, som hava för vana att icke besöka kyrkan och för vilka det möjligen skulle vara störande att en söndag vart tredje år nödgas begiva sig dit eller åtminstone till dess närhet. Men jag undrar ändå, om detta verkligen är något, som man behöver göra sig särskilt samvete över.

Ehuru jag således för min del icke kan finna, att de skäl som anförts för motionen äro bärande, utan tvärtom anser dem vara mycket svaga och i vissa avseenden konstruerade, så har detta likväl icke varit huvudmotivet för mig, då jag anslutit mig till yrkandet om avslag. Det för mig avgörande har naturligtvis varit, att ett bifall till denna motion skulle i hög grad inskränka möjligheterna för medborgarna här i landet att utöva sin rösträtt. Även utskottsmajoriteten understryker nu starkt nödvändigheten av att staten sörjer för, att utövandet av rösträtten icke förhindras. Motionären själv säger sig för sin del vilja vinna detta syfte genom att göra valdagarna, såsom han uttrycker sig, »i den mån det erfordras», arbetsfria. Men huru detta skall gå till har motionären alldeles underlåtit att giva oss någon anvisning om. Däremot har, det vill jag gärna erkänna, utskottet icke fullt så lättvindigt avfärdat denna viktiga sak. Utskottet föreslår nämligen, såsom synes, att full avlöning skall utgå även för den arbetsfria valdagen. Men även utskottet drar sig tydligen för konsekvenserna av sitt eget förslag i denna del, då utskottet tänker sig, att valdagen skulle göras arbetsfri endast i den mån det erfordrades för valens förrättande. Men då frågade man sig: vilken myndighet skall i så fall avgöra, huru stor del av arbetstiden, som är erforderlig, och huru skall det vara möjligt att reglera detta efter de skiftande förhållandena i olika delar av landet, ja till och med inom samma valdistrikt?

Härpå har varken motionären eller utskottet kunnat giva något tillfredsställande svar. Utskottet nödgas tvärtom själv förklara, att avgörandet i denna sak icke kan läggas hos arbetsgivaren, ej heller hos K. Maj:ts befallningshavande, ej heller hos någon annan myndighet.

Men vem skall då besluta i dessa angelägenheter?

Efter överbägandet av dessa svårigheter har utskottet trots

*Om allmänna
vals förrättande å
vardagar.*
(Forts.)

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

sig finna bästa lösningen utav frågan genom införandet av en för hela landet gemensam valdag. För min del vill jag ta fasta på detta principuttalande till förmån för en gemensam valdag, ett principuttalande, som i själva verket utgör den enda reella behållningen av hela detta utskottsbetänkande. Men även med en sådan åtgärd, står i allt fall fortfarande den frågan obesvarad, vilken myndighet som skulle avgöra, huru lång del av arbetstiden i varje särskilt fall skulle anslås för deltagandet i valet. Att överlämna avgörandet åt Kungl. Maj:t anser jag nämligen ännu orimligare och omöjligare än att lägga det i händerna på Kungl. Maj:ts befallningshavande.

Slutligen måste man göra sig den frågan: Vem skall utbetala ersättningen till arbetarna och andra löntagare för den del av arbetstiden, som göres arbetsfri? Icke lär väl staten kunna ålägga en arbetsgivare att utbetala ersättning för den tid, då arbetet är inställt. Det förtjänar även att påpekas, att motionären själv, så vitt jag förstått honom rätt, icke för sin del vill taga dessa konsekvenser. Han vill nämligen lösa frågan på det enkla sättet att valdagen visserligen göres arbetsfri, i den mån så behöves, men att likväl ingen ersättning skall utbetalas för mistad arbetsförtjänst.

Jag har mig även bekant, att inom utskottsmajoriteten motionären i ngalunda varit ensam om denna sin uppfattning. I själva verket torde det också förhålla sig så, att knappast någon mera inom utskottets majoritet än herr Leander är beredd att stå för hela den motivering, varpå det föreliggande betänkandets kläm grundar sig. Man behöver blott kasta en blick på de till utlåtandet fogade reservationerna för att man genast skall finna, att utskottsmajoriteten närmast liknar ett rike, som sondrar sig mot sig självt.

Det förvånar mig under sådant förhållande, att man på allvar begär, att Kungl. Maj:t och riksdagen skola vara i stånd att på så lösliga grunder och på så heterogena och mot varandra stridande premisser bygga en tillfredsställande anordning för valen till riksdagens andra kammare.

Man får även taga hänsyn därtill, att ett bifall till motionen, oavsett svårigheterna för dess praktiska genomförande, säkerligen skulle i hög grad motverka ett mera allmänt deltagande i valen från de mindre lantbrukarne och hemmansägare, hantverkare och andra, som icke anse sig ha råd eller möjlighet att uppoffra en arbetsdag. Vem skulle ersätta dessa — och de utgöra dock flertalet av valmanskåren — för den arbetstid, som ginge förlorad, en tid som i många fall kanske vore mycket dyrbar.

Det vill förefalla mig, som åtminstone de, vilka i likhet med herr Kjellén äro anhängare av röstplikt, skulle i första rummet hesitera inför de konsekvenser, som ett bifall till motionen nödvändigtvis måste draga med sig, i avseende å möjligheten för medborgarna att över huvud taget kunna begagna sig av den rösträtt, som är dem tillerkänd.

Såsom jag i början av mitt anförande tillät mig att betona, har även jag den uppfattningen, att ingenting bör underlåtas, som kan göras för att värna om sabbatsvilan utan att skada andra medborgarliga intressen.

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.*

(Forts.)

De riksdagsskrivelser utav år 1901 och 1910, som motionären sökt taga till intäkt för sin motion, synas mig snarare utgöra ett skäl för den ståndpunkten, att man i första rummet bör inrikta sina ansträngningar på att i största möjliga utsträckning bereda sabbatsvila åt de kategorier av medborgare som i dessa skrivelser åsyftas. För min egen del har jag också försökt draga mitt strå till stacken i detta avseende genom den motion rörande butikstängningslagen, som jag frambar vid januari-riksdagen, som också utav båda kamrarna blev bifallen. Så länge tusentals tjänstemän vid post, telegraf, telefon och järnvägar etc. icke ha kommit i åtnjutande av sabbatsvila, så länge stora medborgargrupper inom handel, industri och andra yrken icke förunnas att hämta andan ens på söndagarna, så förefaller det åtminstone mig minst sagt malplacerat att göra ett så stort nummer som motionären gjort utav att medborgarna en gång vart tredje år tillåtas att på en söndag nedlägga en röstsedel i valurnan.

Det må vara möjligt, att en dylik motion gör sig bra på en del håll, där man icke haft tillfälle att närmare ta i betraktande frågans verkliga innebörd och konsekvenser, men jag tror icke, att riksdagen har någon anledning att reflektera på ett förslag, vars reella nytta är praktiskt taget ingen, men för vars konsekvenser säkerligen även många utav motionärens egna meningsfränder skulle betacka sig, om denna fråga verkligen genomfördes i enlighet med motionärens förslag.

På grund av de skäl jag sålunda anført skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Man brukar ibland tala om rötmanadsnotiser i tidningarna, men här tycks det föreligga anledning att tala om ett rötmanadsutlåtande i riksdagen, ty ett sådant utlåtande som det här föreliggande torde väl knappt förr hava kommit från riksdagens första utskott.

När jag först såg detta utlåtande, kunde jag icke undgå att erinra mig ett yttrande, som en medlem i samma utskott från denna kammare en gång fällde vid behandlingen av en fråga -- jag minns nu icke vilken. Han sade: när en rävfäl kommer in i ett hönshus, ger han sig inte, förrän han bitit ihjäl vart enda liv, som finns därinne. Nu var det långt ifrån mig att vilja likna konstitutionsutskottet vid ett hönshus -- det skulle ju bl. a. gå ut över mig själv, eftersom jag tillhör utskottet; men det kan icke förnekas, att det har varit en Räf därinne och att han gjort ganska stor skada. Jag ser till min ledsnad, att åtskilliga av mina partikamrater ligga illa till-

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

tygade, men det är då en tröst på samma gång att finna, huru-
som hela raden av högerledamöter på första kammarsidan inom
utskottet delat samma öde.

Skämt åsido förefaller mig detta utlåtande innebära en åter-
gång från de ståndpunkter, som riksdagen tidigare intagit i
fråga om valdagen. Såsom herrarna minnas, hava vi ganska
nyligen beslutat å ena sidan att landstingsmannaval skola för-
rättas på Marie bebådelsedag samt å andra sidan överlämnat
åt kommunalstämmorna själva att besluta, om de vilja hålla
sina sammanträden på söndag eller vardag. Visserligen finns
det rätt i båda fallen för majoriteten att besluta ändring, så
att landstingsmannavalet och stämmorna skola hållas på and-
ra dagar. Men om man skall se på vilket skydd, som däri-
genom lämnas åt den enskildes religiösa övertygelsefrihet i detta
fall, så är det ju ändå påtagligt, att det härvidlag beror på
majoritetens uppfattning, hur det kommer att gå, och det är
endast i händelse majoriteten består av personer, som av en
eller annan anledning vilja hava ifrågavarande förrättningar
förlagda till en vardag, som detta också verkligt kan genom-
föras.

Föreligga nu egentligen några skäl till en sådan återgång
eller tillbakagång från riksdagens förut intagna ståndpunkt i
denna fråga? Jag kan för min del icke inse, att så är fallet.
Den föregående talaren har något litet uppehållit sig vid den
religiösa sidan av saken. Det skulle företrädesvis vara denna sida,
vid vilken man skulle fästa sig, ty icke kan det väl ur söndags-
vilans synpunkt vara av någon betydelse, om vart tredje år
en del av en söndag användes för riksdagsmannaval. Utan det
skulle vara därför att ifrågavarande förrättning skulle innebära
en dålig eller ovärdig användning av vissa tider — icke guds-
tjänsttider — på söndagen, som man skulle besluta att den skall
hållas på vardag. Men kan fullgörandet av denna den ansvars-
fullaste av medborgarplikter, kan utförandet av en handling,
varigenom en medborgare utöver det mest avgörande inflytande
på landets och folkets öden, kan detta anses vara en ovärdig
handling, en sådan genom vilken sabbaten på något sätt van-
helgas? Om det är en god och kristlig gärning i det enskilda
livet att på denna dag vårda dem, som behöva vård, så måtte
det väl i lika mån kunna sägas vara en god gärning att ägna sin
omvårdnad åt hela samhället, av vars tillstånd så många män-
niskors väl och ve beror? Jag anser, att de som mena så före-
träda en föråldrad — ja, jag tvekar icke att säga det — en vid-
skeplig religiös uppfattning, som det är ganska angeläget att
söka arbeta sig ifrån. Jag anser icke, att samhället mer än allde-
les strängt nödigt är bör taga hänsyn till en sådan uppfattning,
i all synnerhet som det i andra avseenden visst icke visar sådan
långt gående hänsyn gentemot religiösa missuppfattningar som
på något sätt komma i kollision med samhällsintressena. — Jag
behöver i detta sammanhang blott erinra om behandlingen av

värnpliktiga, som av religiösa skäl anse sig icke kunna bära vapen. Jag anser snarast, att det skulle vara en nyttig övning för dem, som ha denna föråldrade religiösa uppfattning, om de allt mer och mer finge vänja sig att den ena gången efter den andra fullgöra nämnda medborgarliga pliktutövning på söndag.

Naturligtvis skulle saken ställa sig något annorlunda, om valens förläggning till söndag medförde den konsekvensen, att stora skaror avhöllo sig från att delta i dem. Men har det någensin sports något sådant? Har det i motionärens egna bygder visat sig, att frekvensen blivit mindre, när valet hållits på söndag? Jag har aldrig hört det.

Det synes mig, att den stora och viktiga synpunkten på den föreliggande frågan är den, att såvitt möjligt alla röstberättigade medborgare vid riksdagsmannaval få tillfälle att utöva sin rösträtt, och jag kan icke finna att det genom en sådan anordning, som föreslagits av utskottet, skulle sörjas för att sådan möjlighet blir beredd för medborgarna.

Utskottet har tänkt sig, att det skulle införas arbetsfria vardagar, som skulle användas till riksdagsmannaval, och det har angivits två utvägar att åstadkomma sådana dagar. Den första är den, att några av de »helgdagar, som firas på vardagar» skulle kunna indragas och ersättas av sådana arbetsfria vardagar.

Nu får jag icke riktigt klart för mig, hur utskottets majoritet i detta fall tänker sig att man skall gå till **väga**: om man skall draga in en sådan där »lätt helgdag», såsom den brukar kallas, endast vart tredje år och ersätta den med en årlig fridag, eller om en sådan helgdag skall indragas vart år och ersättas med en fridag vart tredje år — i vilket senare fall ju bytet blir litet ojämnt. Men det skall jag icke fästa mig vid. Vad jag tror skulle gå jämförelsevis lätt, är att göra en av dessa helgdagar till vardag, men att göra vardagen till fridag, tror jag däremot skulle falla sig mycket svårare. Utskottet har visst självt erinrat om, att i den allmänna lagstiftningen finns skydd för sabbaten. Men det har redan tillräckligt framhållits hur litet effektivt detta skydd är, trots stödet av en gammal uppfattning om sabbatens helgd. Huru mycket mindre skall det bliva möjligt att verkligen få ett påbud, att en vardag i september månad skall hållas fri, effektivt? Motionären har lyckats på ett ställe säga den oriktigheten, att september skulle vara den månad, då det är särskilt lägligt att få en dag ledig. Det förhåller sig, såsom de flesta av herrarna kanske ha klart för sig, precis rakt tvärtom, något som bland annat konstaterats vid utredningen i fråga om värnpliktstidens förläggning. Det är tvärtom så, att september tycks vara den månad på året, då det är mest brått med arbetet i alla branscher. Bland annat är det ju en synnerligen kritisk skördemånad, då varenda dag kan vara högst dyrbar. Då säger det sig ju självt, att om man kommer med påbud, att en dag i den månaden skall vara ledig,

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)*

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

vare sig det blir en gemensam dag för hela landet eller olika på olika trakter, så är det givet, att det skulle framkalla den allra största frestelse att gäcka detta påbud. Det skulle kunna gå till på många sätt. Och det skulle säkerligen bliva alldeles omöjligt att på något sätt beivra brott mot ett sådant påbud. Antag att t. ex. en arbetsgivare säger så här: vi hava så brättom i dag med arbetet, att jag lovar att betala er 50 % högre avlöning om ni arbeta; jag bryr mig själv inte om att rösta, då kan ju ni låta bli att göra det också, vi kvitta. Ja, så kvittar då kanske en mot tio! en högerman mot tio socialdemokrater! Vi skulle snart komma in på en väg, där ett maskerat röstköp skulle kunna göra sig gällande i ganska betänklig utsträckning.

Jag kommer så till den andra utvägen, som utskottet tänker sig och som det anser för bättre. Den består i »att tydliga föreskrifter» skola utfärdas om att full avlöning skall utgå även för den arbetsfria valdagen. Det är nog icke svårt att utfärda »tydliga föreskrifter», men att utfärda effektiva, det är värre. Jag är ju icke det minsta jurist, så jag kan icke uttala mig bestämt härvidlag. Men det vore väl synnerligen märkvärdigt, om man genom något slags lagstiftningspåbud här verkligen skulle kunna ålägga en arbetsgivare att betala ersättning för ett arbete, som icke utföres. Om det går för sig, bör man å andra sidan komma ihåg, att man här är inne på en väg, med ganska långt gående konsekvenser. **Herrarna veta, att semesterfrågan blir allt mera aktuell inom olika yrken.** Kan man på lagstiftningsvägen påbjuda, att arbetarna skola hava t. ex. 14 dagars semester med bibehållen full avlöning, jag tycker visserligen att det vore mycket glädjande, men det är kanske icke alla här i kammaren, som skulle tycka det och fråga är om det över huvud taget låter sig göra.

Förresten, om jag bortser från denna synpunkt, hur ställer det sig med fridagen och ersättningen för förlorat arbete åt sådana, som icke alls hava lön, sådana som äro självägare, alla små hemmansägare o. s. v.? Jag tänker mig, att vi i andra kammaren få höra ett ord från deras sida.

Jag är övertygad om, att den egentliga effekten bara skulle bliva den, att vi, ifrån att nu alltmera genomgående hava på senare tiden haft söndagsval till andra kammaren, skulle få vardagsval. Och jag vill tillägga, att jag tror, att många skulle se saken så, att det är i själva verket bara vad man har åsyftat med detta. Ty, mina goda herrar och högermän — här vill jag säga ett litet *argumentum ad homines* i denna fråga. Jag vill visst icke såra edra ömma känslor — jag vill icke göra det, fastän jag nog vet, att jag gör det i många fall — men jag tycker uppriktigt sagt icke, att jag kan anse, att ni i allmänhet äro några själafränder till herr Räf. Jag tror icke, att de religiösa motiv, som bestämma honom, bestämma er. Ni äro i allmänhet icke så asketiskt rigorösa i er sabbatsuppfattning

som herr Räf och en och annan av hans vänner här i kammaren. Icke anse ni er vanhelga sabbaten på minsta sätt, om ni t. ex. äta en enkel festmiddag och sedan, efter den, mellan kaffet och bridgen, konversera litet i politiska frågor! Jag kan icke finna i vilket avseende det skulle vara värre att lägga en röstsedel i valurnan än att diskutera politik på en söndag.

Nu förstår jag mycket väl, att en vädjan från mig till herrarna i detta fall betyder oändligt litet, och om jag yrkar avslag, vet jag, att effekten icke blir så stor. Men om herrarna verkligen taga denna motion, om herrarna taga utskottets tillstyrkan av denna motion och således liksom i figurlig mening göra sig till en söndagssvans åt herr Räf — så blir icke jag så synnerligen ledsen!

Herr Clason: Som kammaren behagade finna har jag medverkat till utskottets beslut, d. v. s. till dess kläm, men jag har reserverat mig mot vissa delar av dess motivering, och jag skall be att få motivera min ståndpunkt i båda fallen.

Vad klämman angår, är dess innehåll redan mycket berört under den föregående diskussionen; jag skall sedermera återkomma till den sidan av saken.

Oenigheten i fråga om motiveringen har naturligtvis berott därpå, att vi alla, tillhörande majoriteten inom utskottet, som enats om klämman, icke kunde enas på vad sätt man borde utpeka de vägar, som skulle leda till målet. Dessa framträda framför allt i sista stycket och det är alltså mot vissa delar av detta stycke som jag och mina medreservanter riktat oss.

Jag vill då först påpeka ett tryckfel i detta stycke av motiveringen. Där står: »en väg för nämnda syftes vinnande vore att samtidigt med reformens genomförande borttaga *några* av de helgdagar» etc. I originalet står: »*någon* av de helgdagar». Det är naturligtvis icke meningen att borttaga en rad av helgdagar för att vinna en arbetsfri dag.

Vad jag emellertid i detta stycke först och främst icke kunnat var. med om är, vad där står om att man, i händelse av bifall till denna skrivelse, skulle säga ifrån att den bästa utvägen för att vinna målet vore att införa föreskrifter därom, att »full avlöning skall utgå även för den arbetsfria valdagen». Jag har ingenting emot att en sådan avlöning kan komma att utgå, och i de fall, då det förekommer månadsavlöning och årsavlöning, sker ju detta oberoende av en sådan lag. Men jag ställer mig tvivelsam mot den sidan av saken, att staten skulle kunna för den enskilda industrien föreskriva, att dagavlöning skall utgå för dagar, då arbetet står stilla; och det är skälet, varför jag icke kunnat vara med om ett sådant bestämt uttalande i motiveringen.

Icke heller har jag kunnat godkänna allt, vad utskottet anfört emot motionärens förslag att valdagen skulle göras arbetsfri endast i den mån sådant erfordrades för valens förrättande.

*Om allmänna
vals förrättande å
vardagar.
(Forts.)*

Om allmänna
vals förrätt-
tande & var-
dagar.
(Forts.)

I England har man icke bara dessa bankholidays utan ock halv-holidays, då arbetet står stilla halva dagen, och även i vårt land finnes en tendens i sådan riktning. Jag kan icke se att så starkt som skett i utskottets utlåtande skall behöva betonas svårigheten att slå in på en sådan väg.

Över huvud taget tror jag att man genom de erinringar som gjorts i olika detaljer har för mycket inkrånglat själva frågan. Begreppet arbetsfri söckendag eller arbetsfri del av söckendag finnes förut både hos oss och i andra länder, utan att man kräver att dagavlönning eller full dagavlönning skall utgå för tid, då det icke arbetas. Man skulle i detta fall kunna erinra om den allmänna tendensen hos oss, en enligt min mening alldeles riktig tendens, att göra eftermiddagarna före helgdag så arbetsfria som möjligt. Man skulle kunna påminna om åtskilliga dagar mellan jul och nyår, då arbetet inom vissa industrier rätt mycket står stilla och om 1 maj, som alltmer tenderar att bliva en arbetsfri dag inom industrien, utan att man kräver att dagavlönning skall utgå. Man skulle ock kunna erinra om den danska grundlovsdagen; som, enligt dansk lagstiftning efter kl. 12 är likställd med söndag och helgdag i fråga om förbud mot vissa arbeten. Idén om borgerliga arbetsfria dagar är alltså icke så främmande som det vid första påseendet kan förefalla.

För närvarande är det nu så i vårt land, att alla våra helgdagar och deras motsvarigheter i arbetsfria borgerliga dagar förekomma under första halvåret. Jag inser då icke, att det skulle kunna vara så olämpligt att även på hösten, hava en sådan dag, då riksdagsmannaval skulle ske. Och skulle vid utredningen härom befinnas att de nationalekonomiska och privatekonomiska skälen skulle hava den betydelse, som många påstå — d. v. s. att ur nationalekonomisk synpunkt det skulle vara omöjligt att hava en arbetsfri dag mer om året än vi för närvarande hava, och att man av privatekonomiska skäl icke heller skulle kunna hava det, därför att årsinkomsten för enskilde arbetare skulle bliva mindre — då finnes det en utväg, som utskottet ock pekat på, och av vilken jag känt mig rätt tilltalad, nämligen att borttaga någon av helgdagarna, som firas på vardagar. Jag kan icke se att vare sig ur nationalekonomisk eller privatekonomisk synpunkt det skulle finnas någon invändning att göra mot ett sådant arrangemang. Man toge bort dagen på våren och satte in den på hösten: ur ekonomisk synpunkt vore det ingen förlust. Saken låter sig anordnas på det sättet, utan att man behöver försvåra den genom *vissa* i sista stycket av motiveringen upptagna resonemang.

Då stycket alltså innehåller åtskilligt, som jag icke kan dela, åtskilligt som jag kan godkänna, skulle det ju kunna ligga nära till hands, att jag yrkade på borttagande av vad jag icke kan gilla och bibehållande av stycket i övrigt. Jag skall emellertid icke göra detta, utan yrkar att hela detta stycke utgår ur

utskottets motivering. Därmed bortfaller dessa detaljanvisningar, som kunna väcka betänkligheter på ett och annat håll, och Kungl. Maj:t får frågan mera förutsättningslöst för sig framlagd. Därmed är alldeles icke givet att Kungl. Maj:t skulle avgöra frågan. Nej, Kungl. Maj:t skall verkställa utredning, huruvida något kan göras, och sedan blir det riksdagen, som får taga ståndpunkt till vad denna utredning kan medföra. Vid denna utredning kunde alla dessa möjligheter tagas upp till beaktande, men riksdagen skall icke på förhand bestämdare binda sig för den ena eller andra. Och därmed skall jag övergå till, varför jag önskar att utskottets kläm skall antagas.

Jag vill först och främst gent emot ett par föregående talare säga att här är icke alls fråga om att på något sätt förhindra någon som helst att utöva sin rösträtt; tvärtom, i det man förutsätter att valdagen skall bli lika arbetsfri som söndagen, finnas alla möjligheter, som för närvarande under söndagen. Den siste ärade talaren talade om kvittning. Han antydde, att man skulle säga till arbetarna: jag betalar dubbelt så mycket, om ni arbetar idag. Jag undrar om det finnes någon, som skulle reflektera på ett sådant anbud, men finnes den möjligheten, så förefinnes den naturligtvis även nu, ty den kan förefinnas lika väl i fråga om söndagar. Men varför jag yrkar att något skall göras är, att det synes mig icke vara likgiltigt huru staten ställer sig till frågan om söndagshelgd och söndagsvila i olika förhållanden. För det har svenska staten aldrig ställt sig likgiltig sedan den blev en kristen stat, och att den en gång blev detta har i alla fall varit av större betydelse för vårt land än något som passerat här i landet. Alltsedan den tiden har staten oupphörligt ur religiös kristlig synpunkt ansett skäligt att skydda söndagshelgden och söndagsvilan; utskottet har i det fallet påpekat flera exempel från andra lagstiftningsområden. Det bör staten fortfarande göra, men då passar det icke att staten så att säga med ena handen, med *ett* lagbud träder fram för att skydda denna söndagshelgd, men med den andra säger ifrån, att konungens befallningshavandes kungörelse kan innehålla att söndagen skall bli den politiska arbetsdagen framför andra, den dag, då ingen medborgare bör utebli. Därmed säger jag visst icke att det vore orätt att rösta på söndag; det är varje enskild, som avgör den saken, och därmed hoppas jag hava tillbakavisat varje anmärkning i den vägen, som gjorts av föregående talare. Men det passar icke för staten, om den som kristlig stat, säger, att denna dag skola alla medborgare tvingas fram att förrätta en funktion, som alla böra deltaga i; och i detta fall anser jag jämförelsen mellan kommunala val och sådana val, varom här är fråga, vara alldeles haltande. Vid kommunala val är så, att där är överlämnat åt medborgarne själva att bestämma; därtill kommer att de där hava möjlighet att lämna fullmakt.

Men det är icke blott ur denna rent kristligt religiösa syn-

*Om allmänna
vals förrättande å
vardagar.*

(Forts.)

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

punkt, utan även ur andra synpunkter, som vi i våra dagar hålla alltmera på att var sjunde dag skall vara vilodag. Där mötas samhällshygieniska och etiska spörsmål av olika slag, som göra att man i moderna stater alltmer söka att göra söndagarna verkligt fria. Även ur den synpunkten får man försöka motverka den utveckling, på vilken vi för närvarande äro inne, att alltmera göra söndagen till en politisk och kommunal arbetsdag; i varje fall går det icke an, att staten på den punkten går i spetsen för denna tendens. Staten har nu också i en del andra fall reagerat och motarbetat en sådan utveckling. Den har gjort det i riksdagsskrivelser på det ena området efter det andra 1901 och 1910, och den förste talaren påpekade därtill en åtgärd från denna riksdag. Därmed tror jag ock att man har besvarat hans uttalande om att sila mygg och svälja kameler. Jag skulle ock kunna peka på huru medborgarne reagera mot denna utveckling att göra söndagen till arbetsdag. Jag hänvisar till de av utskottet berörda petitionerna och till den rätt intressanta statistik, som åtföljer utskottets betänkande, och där det visar sig, att en mycket stor del kommunalstämmor icke velat hava söndagarna till allmänna kommunala arbetsdagar.

Det synes mig således vara två strömningar, som här mötas, å ena sidan den, som ur samhällshygienisk synpunkt säger att var sjunde dag skall i möjligaste mån vara vilodag, och å andra sidan den, som ur religiös kristlig synpunkt säger detsamma. Och jag kan icke underlåta att till sist peka på den ideriktning i vårt land, som alltmer visar sig hava sinne för att en stat, som vill hava framtiden för sig, måste bygga på religiöst kristliga grundvalar, just i våra dagar visat sig omfattas med allt större styrka av vårt folk. Ingenting bör underlåtas, som främjar söndagsvila, sade den förste ärade talaren. Då förstär jag icke huru konsekvensen kan bliva att hindra en utredning, som just pekar på *en* punkt, där denna skulle främjas, och jag kan icke dela hans åsikt att, därför att ännu på många områden — där vi dock begärt utredning — många icke hava det bra ställt, detta skulle vara skäl att icke även i denna fråga vara med om en utredning.

Med anledning därav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av sista stycket i motiveringen.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Med anledning av herr Hellbergs yttrande vill jag säga, att jag tror att det kan råda olika meningar om lämpligheten av att inblanda motionärens person i debatten på det sätt, som här skett. Meningens är väl, att en fråga skall behandlas fullt sakligt, oavsett från vilket håll förslaget kommer, och det är också min avsikt att göra på det sättet.

Herr Ljunggren utgick ifrån, att här var fråga endast om ett enstaka inkräktande på söndagsvilan. Men jag tror icke,

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)*

att man får se frågan på det sättet. Då hade herr Hellberg riktigare fattat frågan, när han talade om, att enligt hans mening, ett bifall till utskottets förslag skulle beteckna en återgång till den ståndpunkt, som riksdagen i hithörande frågor redan intagit genom de beslut han omnämnde. Emellertid vill jag bestrida, att riksdagen har intagit en så bestämd ståndpunkt i dessa frågor, som herr Hellberg ansåg ligga i de nämnda besluten. Frågan gäller nu endast valen till andra kammaren vart tredje år. Det kan tyckas vara en obetydlig detalj, men frågan måste ses mot bakgrunden av hela utvecklingen under senare tid. Det har framträtt en allt tydligare tendens att göra söndagen till en politisk och kommunal arbetsdag. Det är däri faran ligger. Att så är, att en sådan tendens gjort sig gällande och att ett sådant krav kunnat framföras både i riksdagen och vid utsättande av stämmodagar, det sammanhänger enligt min mening med den allmänna rösträttens införande och med arbetareklassens ökade kommunala och politiska livaktighet. Nu är det ju så, att jordbrukarebefolkningen och även stora delar av befolkningen i övrigt: hantverkare och sådana, som arbeta åt sig själva, kunna skjuta undan arbetet för några timmar en dag och sedan taga igen det försummade, utan att de lida någon egentlig ekonomisk förlust av det. Men däremot ifråga om lönearbetarne är det givet, att om dessa lämna sitt arbete för att fullgöra sin röstpålyst, så lida de en direkt förlust. Om de måste avstå från någon del av arbetstiden, så lida de en motsvarande förlust av arbetslön. Det är därför en fråga, som man ej kan komma förbi, att man bör söka bereda den lättnad, som är möjlig, vid fullgörandet av dessa allmänna politiska och kommunala skyldigheter. Då man skall söka efter utvägar, så ligger det ju naturligtvis nära till hands, att man tillgriper söndagen. Det är en ledig dag, och då tycker man, att det skall vara lämpligt att använda söndagen till dessa politiska och kommunala förrättningar. Men efter mitt sätt att se saken så ligger däruti en ganska stor, en mycket stor fara, detta dels ur religiös synpunkt och dels ur socialekonomisk m. fl. synpunkter. Det är ju erkänt, att vår tid är i särskilt hög grad jäktande och orolig. Det är därför såväl i andligt som i materiellt hänseende ännu mera nödvändigt än under lugnare tider, att man ej släpper efter på söndagshelgden och söndagsvilan. Människan är nu en gång så skapad, att anden behöver stillhet och tillfälle till samling. På samma sätt behöver kroppen vila och tillfredsställelse efter en orolig arbetsvecka. Man måste hava denna fasta vilopunkt för att återhämta vederkvickelse och ny styrka för de uppgifter, som förestå. Detta beror ej, som herr Hellberg trodde, på någon vidskeplig religiös uppfattning, utan det beror på ett behov, grundat i människans natur, mot vilket man ej kan bryta utan att det sker till obotlig skada för både den enskilde och hela nationen. Det är, tror jag, en sanning, som på så mångfaldiga sätt kan styrkas, att söndagsvilan och söndags-

Om allmänna
vals förrätt-
tande å var-
dagar.

(Forts.)

helgden är behöflig för människan både i andligt och materialt hänseende, att man ej kan komma ifrån den saken, och som jag påpekat är det i vår tid mera angeläget än någonsin, att man ej släpper efter på denna vilopunkt.

Det antyddes vidare, att det ej skulle vara ett så synnerligen svårt brott mot söndagshelgden att utsätta valförrättningar till söndagen, ty gudstjänstiderna voro ju i alla fall fredade i lagen: under gudstjänsttid skola vallokalerna vara stängda. Ja, men faktiskt uppoffras verkligen även gudstjänsttiden. När jag sist var nere i Jönköping för att rösta vid val till andra kammaren, så inställde jag mig i vallokalen klockan $\frac{1}{2}$ 10 på förmiddagen, och jag hade fullgjort min plikt något före 11 före gudstjänstens början. Då jag kom, fanns det på stället en lång kö, och det tog för mig fem dryga kvart eller nära $1\frac{1}{2}$ timme, innan jag fullgjort min röstplikt. När jag gick strax före 11, stod en lika lång kö kvar. Nu låstes visserligen dörrarna kl. 11, men de som då stodo i kön, vilken helt och hållet befann sig inom det stängda området,ingo fortsätta med röstningen och givet är, att hela gudstjänsttiden, som ju ej är mer än halvannan timme, på detta sätt åtgick för valförrättningen i lokalen. Detta är en detalj bland många, men som jag sagt, får man ej betrakta denna fråga lösryckt från sammanhanget med andra närbesläktade frågor. Tar man den som en enstaka detalj så är den ej så betydelsefull, men tar man den i sitt sammanhang, så blir frågan betydelsefull nog. Nu hava vi pekat på den utvägen, att valen skulle förläggas till vardagar, som för ändamålet skulle göras arbetsfria, naturligtvis i den mån, som det erfordrades. I många fall är nämligen en extra ledighet för den sakens skull ej behöflig. Åtminstone tror jag mig veta, att t. ex. här i Stockholm, där det finnes så mycken industri och där man i regel slutar arbetet vid sextiden på eftermiddagen, valförrättningen på eftermiddagen börjar kl. 6 och sedan fortsätter i flere timmar. Här hava sålunda arbetarne tillräckligt tillfälle att utöva sin rösträtt, utan att den på något sätt behöver inkräkta på arbetet för dagen. På vissa andra håll, särskilt på landsbygden, där avstånden äro större, går det ju åt längre tid — en halv, kanske en hel arbetsdag. Nu tycker jag nog visserligen, att det ej skulle vara alltför stor uppoffring för arbetarne, i fall de vart tredje år för en så viktig förrättning skulle underkasta sig den minskning i inkomst för en halv dag eller möjligen på en del ställen för en hel dag, som skulle bliva följden, men det kan ju också tänkas, att det ej är oöverstigligt för arbetsgivarne att betala ett par timmars ledighet, ja kanske någon gång en hel dags ledighet, för ändamålet. Vid ackordsarbete finge man naturligtvis betala efter en beräknad dagavlönning, såsom redan sker i de industrier, där undantagsvis semester på några dagar beviljas arbetarne. Man kan sålunda tänka sig, att denna ekonomiska börda skulle kunna läggas på arbetsgivarne, men därutinnan

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)*

är frågan ännu så länge alldeles outredd. Nu tycker jag det skulle vara intressant att genom en blivande utredning få erfara, i vad mån ledighet för detta ändamål kan behövas. Jag tror, att på de flesta ställen särskild ledighet ej skall behövas, men möjligt är, att sådan kan behövas på andra ställen. Utredningen borde sålunda gå ut på att visa, i vad mån dylik ledighet behöves. Vidare bör i sammanhang därmed utredas, vilka ekonomiska uppoffringar det skulle medföra för arbetarne eller för arbetsgivarne — i fall dessa senare skulle komma att betala. Slutligen måste det naturligtvis utredas, huruvida och i så fall på vad sätt man skulle kunna ålägga arbetsgivarne att betala i ett sådant fall som detta. Jag vill påpeka att ett förslag till skrivelse, som utskottet här rekommenderat, går ut på »huruvida och på vad sätt» man kan införa arbetsfria vardagar för de ordinarie valen till andra kammaren, så att frågan är ej avgjord i och med det, att man beslutar sig för en skrivelse. Det är klart, att i de fall, där det nu är så, att arbetsgivarne skulle få göra en ekonomisk uppoffring för saken, måste ersättningen inskränkas till det minsta möjliga. När det var tal om detta inom utskottet, så svarades dels från socialdemokratiskt, dels från annat, liberalt, håll: skola vi hava en sådan här arbetsfri valdag, då skall hela dagen göras till en nationell högtidsdag. Det är klart, att om man ställer sig på en sådan ståndpunkt, så omöjliggör man en lösning, och det ser nästan ut, som om man nödvändigt ville ha fram söndagen såsom valdag för att på så sätt avklippa andra utvägar att ordna frågan. Men om man intar en sådan ståndpunkt, så kommer man ingen vart. På grund av vad jag anført, förenar jag mig med herr Clason i dennas yrkande om bifall till skrivelseförslaget, med utslutande av det sista stycket av motiveringen.

Herr Stadener: Herr talman! Som kammaren behagade finna, tillhör jag de talrika reservanternas mot motiveringen av detta utlåtande. Jag skall försöka angiva skälen till min reservation och därvid så långt som möjligt avhålla mig från polemik mot föregående talare. Jag anser nämligen ej, att ett motsatt förfarande skulle tjäna saken på något sätt.

Man borde i detta utlåtande hava fått ett mera konsekvent uttryck, än vad nu blivit fallet, för två synpunkter, som synas mig ganska grundväsentliga i fråga om utsättande av dag för val till andra kammaren. Det ena är, att denna valdag måste vara en fullständigt arbetsfri dag, och det andra är, att den bör vara en för hela riket gemensam.

1912 års konstitutionsutskott uttalade följande: »Det måste ligga i det stora flertalets valmäns intresse, att tillfälle beredes dem att få utöva sin ifrågavarande valrätt å allmänt erkänd arbetsfri dag.» Mot det uttalandet gjordes, såvitt jag kunnat se, ingen gensaga. Konstitutionsutskottet för i år ställer sig, därest jag kan tolka detta rätt invecklade utlåtande riktigt,

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.

(Forts.)

på samma ståndpunkt: man vill hava en fullständigt arbetsfri dag till valdag. Men jag skulle önska, att denna grundsats bliv- vit med mera eftertryck uttalad i utlåtandet, än vad nu skett. Det har nämligen inträffat, att någon eller några av Konungens befallningshavande funnit lämpligt att utsätta valdag till arbetsdag. Naturligtvis föreligger ingen skyldighet för K. B. att vid utövandets av den ämbetsbefogenhet, som jag nu berört, taga ovillkorlig hänsyn till vad riksdagen eller konstitutions- utskottet i förbigående kunna hava uttalat, men det före- faller mig i alla fall, att man kunde hos K. B. förutsätta en viss villighet att vid dessa uttalanden från riksdagens eller konstitu- tionsutskottets sida fästa avseende. Och därest dylik hänsyn skulle utebli, så torde det ej kunna avlöpa på annat sätt, än att riksdagen genom lagstiftningsåtgärder själv ordnar förhållandena så, att det väljande folket verkligen garanteras en för detsamma lämplig dag, d. v. s. en fullständigt arbetsfri valdag. Med glädje konstaterar man, att flertalet K. B. insett nödvändigheten av detta, och jag håller före, att de undantag, som ännu finnas, äro dömda att försvinna. Man torde alltså kunna anse, att grundsatsen om en alldeles arbetsfri dag såsom valdag är er- känd.

Detsamma kan man i viss mån, om ej fullständigt i samma om- fattning, säga om den andra grundsatsen, till vilken jag nu kom- mer, nämligen den om en för hela riket gemensam valdag. Det är lätt att inse fördelarna av en sådan valdag. Den oundvikliga valagitationen fördelar sig ovillkorligen betydligt jämnare över landet, därest en sådan gemensam valdag finnes. Om man däremot har en splittrad valdag, därest denna term tillåtes mig, så kastar sig agitationen, allteftersom valen förrättas, med hela sin tyngd, med sin det normala livet ofta förryckande tyngd, än över den ena än över den andra landsändan, så att det län, som väljer sist, får mottaga hela störtfloden av sagda agitation.

Vidare blir i synnerhet på gränsen mellan olika valkret- sar olägenheten av splittrad valdag kännbar. Man tänke sig ställningen å de platser, där stad och landsbygd välja på olika dagar. Det finnes en hel del av väljarkontingenten, som är ar- betsanställd i staden men bosatt på landsbygden och därför röstberättigad på landet. Om man då i staden har en arbetsfri valdag, så lärer detta denna kontingent av väljare till ingen nytta. Den endast förlorar sitt arbete och sin förtjänst under den dagen, och när dess egen valdag kommer är den till äventyrs bunden av pågående arbete i staden. Det enda botemedlet för en sådan olä- genhet är tydligen gemensam valdag för hela riket.

Jag tror också, att man kan i detta sammanhang erinra om den ideella betydelse, som en för hela riket gemensam valdag skulle få. Det finnes intet skäl att betvivla, att en sådan dag skulle bäras av och själv i sin mån bli en frambringare av en gemensamhetskänsla, som skulle egga varenda medborgare i lan- det att fylla sin plikt att deltaga i denna politiska gärning.

En lag om röstplikt — om en sådan lagstiftning över huvud är tänkbar — synes mig ej kunna uträtta på långt när så mycket som en sådan för hela riket gemensam valdag genom sin blotta tillvaro skulle åstadkomma utan något lagtvång.

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.*

(Forts.)

Efter framhållandet av dessa grundsatser, vilka jag önskat se klarare än som skett uttalade i utlåtandet, anmäler sig nu frågan: vilken dag bör man utse till valdag? Här gå meningarna i sär. Därom torde man dock kunna vara tämligen ense, att utsättande av en sådan arbetsfri och för hela riket gemensam valdag lämpligen lägges i Kungl. Maj:ts hand. Att fastslå denna dag till något visst datum genom att införa detta i vallagen är säkerligen en mera opraktisk och klumpig utväg. Hos oss som i andra länder torde omsorgen av valdagens utsättande lämpligen kunna överlämnas åt Kungl. Maj:t.

Men bör nu till valdag tagas söndag eller vardag? Det ligger ju närmast till hands att taga söndag därför, att denna är arbetsfri — så länge nämligen vi ei fått arbetsfria vardagar införda. Dessutom är man, såsom av någon talare redan påpekats, på vissa håll van att använda söndagarna till kyrko- och kommunalstämmor. Slutligen kan man erinra därom, att landstingsmannavalen i stor, kanske största delen av riket äro förlagda till helgdag, till Marie Bebdelsedag. Jag erkänner, att dessa argument hava sitt, låt vara växlande värde, det ena mer, det andra mindre och det tredje kanske allra minst. Det första argumentet, nämligen att söndagen är en arbetsfri dag, anser jag vara så bärkraftigt, att jag för min del förklarar, att så länge vi ej äga någon erkänd arbetsfri vardag, till vilken man kan förlägga valen till riksdagens andra kammare, så länge anser jag, att söndagen bör utsättas till valdag. Och vill jag uttryckligen tillägga, att därest någon K. B. toge sig det orådet före att med åberopande av det i dag föreliggande utlåtandet från konstitutionsutskottet utsätta valen till en arbetsdag, så skulle han göra sig skyldig till en uppenbar vantolkning av detta utlåtande. Utskottets förordnande av vardag är oskiljaktigt förbundet med denna dags karaktär av fullständigt arbetsfri dag. Det andra argumentet, som innehöll, att vi redan hava kyrko- och kommunalstämmor förlagda till söndag, förlorar betänkligt i värde, sedan det blivit upplyst, att endast en fjärdedel av landets kommunalstämmor uttalat sig för söndagen såsom stämmödag. Det tredje argumentet om landstingsvalens förläggande till Marie Bebdelsedag bevisar enligt min mening minst, emedan det dock finnes en avsevärd skillnad i den allmänna meningen ifråga om den helgd, som sagda dag kan tillräkna sig i jämförelse med söndagen.

Det framgår av vad jag nu sagt, att jag för min del helst önskar att valdagen bleve en arbetsfri vardag. Jag skall nu försöka att rädda mig från två missförstånd, som här kunde inställa sig, därest jag icke uttryckligen garderade mig emot dem. Utskottet har i motiveringen och därtill i första linjen

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.*

(Forts.)

av sina skäl för att förlägga valdagen till vardag, framfört nödvärdigheten av att tillförsäkra vårt folk tillräcklig söndagsvila. Jag för min del kan ej tillerkänna denna synpunkt det allt dominerande värde, som utskottet synes önska. Ingen kan i högre grad än jag intressera sig för att tillförsäkra vårt folk söndagsvila. Jag tillåter mig erinra, att jag under januari-riksdagen här frambar en motion, där jag påyrkade åtgärder för beredande av nödig söndagsvila åt vissa arbetsanställda samhällsklasser ävensom åt en del av vårt lands studerande ungdom. Jag är hågad att återkomma med liknande framställningar ända till dess, att dessa vanlottade klasser och denna ungdom fått en dag till lagfästad söndagsvila att andas ut på, en dag till fysisk och psykisk vederkvickelse, en lagfäst rätt till verklig söndagsvila. Om jag nu jämför detta ännu av vår sociala lagstiftning jämförelsevis bristfälligt tillgodosedda behov av söndagsvila med påståendet, att en valdags förläggande vart tredje år till söndagen — d. v. s. påståendet, att var 156:e söndags användning till valdag är en kränkning av söndagsvilan, måste jag säga, att detta sista påstående avvinner mig bra litet respekt. Den 156:e söndagen är mig lika kär som dess 155 föregångare, och jag menar visst ej, att man skall obekymrat giva denna söndag till spillo därför, att man förstört så många andra söndagar. Ihäligheten i ett dylikt resonemang är ju alldeles uppenbar. Men jag håller före, att ömheten om denna valsöndag skulle tillvinna sig mera gehör och över huvud taga sig bättre ut, därest man i samma mån omvårdade de andra söndagarna. Nu förstår jag, att man här kommer att svara mig med en hänvisning till riksdagens skrivelser 1901 och 1910. På det skall jag endast genmäla, att sedan 1901 har det gått 13 år och sedan riksdagens slut 1910 ha redan fyra år gått till ända.

Det andra missförståndet, som jag önskar avvärja, är att bliva inordnad i deras led, som mena, att vår religion skulle på något auktoritativt sätt ålägga oss att på söndagen icke företaga något arbete — i detta sammanhang något politiskt arbete. Söndagen är icke att förväxla — hur ofta skall man erinra där-om — med den mosaiska sabbaten. Söndagen har för sin tillkomst icke att tacka något religiöst bud. Söndagen vore icke den fullt evangeliska institution som den är, om så vore förhållandet. Den vilar på den urgamla kristna traditionen. Den anknyter till ett stort minne från vår religions grundläggning, och den finner ett värdefullt stöd i det lätt konstaterbara behovet av ro åt vår kropp och vederkvickelse och högtidlighet åt vår själ. Tillfredsställandet av dessa behov kan säkerligen suspenderas enstaka gånger utan risk för personligheten. Det är min övertygelse. Men det är också min övertygelse, att ingen eftertänksam människa och ej heller samhället i sin lagstiftning bör i onödan suspendera tillgodoseendet av dessa behov.

Vad så beträffar de positiva skälen för min anslutning till den meningen, att valen till andra kammaren böra förläggas till en arbetsfri vardag, så vill jag gärna erkänna att dessa skäl äro framför allt av subjektiv art.

När söndagen såsom en verklig högtidsdag ingått i livets regelbundna vana, vill man icke gärna utan nödtvång utlämna den till något annat, i detta sammanhang till politisk verksamhet, det må vara politisk agitation eller politisk valhandling. Man kan bliva tvungen därtill, och i det nödtvånget ha vi alla befunnit oss.

När jag insett nödvändigheten därav, har jag brukat någon del av söndagen till politisk verksamhet och detta har jag gjort frimodigt utan att känna samvetsförebråelser. Men jag har alltid haft kvar en efterstämning av olust, jag har känt det som ett offer. Jag skulle icke på villkor vilja vara medlem i en valnämnd, som vore förpliktad att fungera kanske en hel söndag. Denna känsla av olust är i samma mån allvarlig, som jag icke kan tänka mig annat, än att valdagen mycket väl kan anordnas på ett annat och bättre sätt. Nu förstår jag nog, att man på sina håll, att döma av yttranden, som man i dag fällt i kammaren, anser sig befogad att blicka ned på min uppfattning och från sin upplysta ståndpunkt kalla mig både antikverad och vidskeplig eller kanske rent av hycklande. Dessa ärade medlemmar må dock icke förtänka mig, att jag med största saktmod erinrar dem om skyldigheten att visa aktning för andras övertygelse.

Nu är det möjligt, att det finnes andra människor och kanske ett avsevärt antal i vårt land, som känna i denna sak ungefär som jag. I så fall övergå mina skäl från att vara subjektiva till att bliva altruistiska. Jag kan icke vilja bidra till, att dessa andra människor, som känna valsöndagen såsom en förlorad söndag, skola i onödan tillfogas en sådan förlust. Jag vet, att man kan överleva denna förlust, det har jag själv gjort och det kunna sannolikt även de göra, men jag anser det vara oriktigt att påtvinga dem denna förlust i onödan. Det är min skyldighet att först söka andra utvägar, om sådana kunna finnas.

Vidare synes det mig olämpligt att inleda en konflikt med det i god mening traditionella inom nationen. Det har dock icke varit tradition hos oss att välja riksdagsmän på söndagarna. De sista åren ha icke skapat någon tradition. Det tillhör enligt min mening varje politisk ledning att taga hänsyn till nationella vanor och kanske stundom även till nationens ovanor. Den politik som förgäter denna hänsyn, synes måhända handla utan risk för ögonblicket, men förr eller senare uppstå elakar-tade följder av en dylik förgätenhet.

För övrigt inser jag icke varför riksdagen skulle genom vägran att undersöka möjligheten av valdagens förläggande till en arbetsfri vardag underhålla ett missnöje och säkerligen ett allt mer irriterat missnöje med valanordningarna hos stora

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.*

(Forts.)

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar
(Forts.)

delar av väljarekåren. Även om man anser denna opposition aldrig så omotiverad, även om man anser den nästan omöjlig att fatta och förstå, så bjuder dock vanlig enkel omdömeskloshet, att man tager hänsyn till situationen, sådan som den föreligger, och söker finna en lämplig utväg till oppositionens hävande. Ett motsatt förfarande innebär enligt min mening brist på verk-
lighetssinne.

Beträffande slutligen de praktiska möjligheterna att förläggas valdager till en arbetsfri söckendag, skall jag uppskjuta omdömet därom, till dess den begärda utredningen kommit till stånd; detta torde vara så mycket riktigare som utredningen sannolikt kommer att dröja åtskilligt. Det är följaktligen onödigt att nu upptaga tiden med att diskutera detaljerna i den saken. Utförandet synes mig emellertid icke omöjligt. Från midsommar till jul, alltså halva året, ha vi icke en enda arbetsfri vardag. Under den tiden torde man kunna fördraga från nationalekonomisk synpunkt liksom även från andra synpunkter tillkomsten av en arbetsfri vardag, vare sig den skulle återkomma vart år eller vart tredje. Man har, säger utskottet, i utlandet infört sådana arbetsfria dagar, t. ex. i England. Jag gläder mig särskilt att se, att utskottets medlemmar, särskilt medlemmarna av högern, hava tagit exempel i detta avseende från det land, vars föredöme i politiskt hänseende mycket debatterats hos oss på sista tiden. Det är kanske icke uteslutet att även andra idéer så småningom vandra från det landets politiska liv över till oss.

Jag sammanfattar min mening så, att jag önskar, att valdagen skall vara en fullständigt arbetsfri dag, vidare att den skall vara en för hela riket gemensam valdag, att denna arbetsfria och för hela riket gemensamma valdag skall förläggas till en lämplig vardag och slutligen att till dess en sådan arbetsfri och gemensam valdag, förlagd till en vardag, utgör en lagfäst institution, till dess böra valen till andra kammaren förrättas på en söndag, såsom för närvarande den enda allmänt erkända arbetsfria veckodagen. Och med denna motivering, om vilken jag önskar, att den varit utskottets motivering, ber jag att få tillstyrka utskottets yrkande.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Redan från början hälsades inom utskottet självt detta utlåtande med en — visserligen, visserligen — tvivelaktig glädje, ty det är onekligen gäckelsamt, att reservanterna blivit bara 15. De kunde lika väl ha blivit 19. Det är emellertid icke för att utnyttja denna svaghet, som kan hända icke är någon svaghet, som jag tagit till orda, utan min kritik kommer att rikta sig mot ett helt annat håll.

Utlåtandet ger på sitt sätt en bild utav de idéströmningar, som på sista tiden brutit sig mot varandra. Det skulle vara ganska intressant att korrigerade bilden, och jag tror, att man bara skulle behöva vända mycket litet på fakta för att få den sannare. Jag tror

emellertid att kammaren blir mig tacksam för, att jag underlåter detta. Det skulle säkerligen föra för långt. Jag skall därför hålla mig till realia och genast instämma med herr Hellberg, då han sade, att mot den folkmening, som, hittills åtminstone, satt två spår i lagstiftningen, dels genom bestämmelserna om Marie Behådelsedag som valdag för landstingsmannaval, och dels genom rätten för decemberstämman att förlägga det kommande årets stämmodagar även till söndagar — som ju dessutom med makt gått fram över just denna motion för två år sedan — mot denna folkmening är det här föreliggande utlåtandet en klar reaktion. Det har ju alltid hitintills argumenterats så här: skall icke den rösträtsreform, vi äntligen fått, bli en reform på papperet, måste någonting göras. Ty de långa avstånden å ena sidan och å andra sidan den omsorg för det dagliga brödet, som en fattig man måste ha, de göra, att vardagarnas användande som val- och stämmodagar äro bestämda hinder för att folket i tillräckligt stort antal skall kunna säga ifrån, hur man vill ha det. Och det är väl så, att det just är denna argumentering, som slagit igenom. Vad är det nu för fel, som kommit in? Ha avstånden krympt samman eller ha de fattiga männen i landet fått rangerade affärer? Och har allt detta skett sedan 1913? Vad vi hittills beslutat, har ju varit baserat på krav, som i sin tur varit baserade på tämligen breda folklager. Är det verkligen så, att dessa krav icke längre finnas, eller att dessa folklager icke längre äro så breda. Det är klart, att vi icke kunna komma och tala om söndagsvilan bara — rätt och slätt. Den har icke varit obeaktad, när vi gått att lösa de frågor, jag förut berört. När jag därför har försökt att skaffa mig en uppfattning om vad det är som gör, att vi i år hava ett utlåtande sådant som detta, har jag måst stanna vid två saker: först och främst vid det, att man säkerligen på sina håll tyckt sig finna, att den folkmening, som jag talat om, icke varit så stark och jag tror, att herr Clason nog ville säga detta, när han hänvisade till statistiken och för det andra att man förmodar sig ha underskattat de grupper av medborgare, som förut fylkat sig kring kravet på, att söndagen skulle hållas valfri, att man sålunda förut underskattat deras synpunkter. Det är just här, på dessa båda förmodanden, som jag vill lägga min kritik och jag skall då först börja med statistiken.

Mot det sammandrag av kommunalstämmornas beslut, som vi ha här framför oss, kan man ju först säga, att det kanske är väl tidigt att draga några slutsatser. Man bör väl dröja litet och se, i vad riktning besluten komma att röra sig. Men härtill komma andra viktiga omständigheter. När Kungl. Maj:t föreslog, att söndagen skulle kunna göras till stämmodag, då föreslog Kungl. Maj:t också, att besluten härom skulle fattas genom per capitaomröstning. Men denna omröstningsform föll ju igenom vid sammanjämkningen. Vi ha sålunda den fyrtio-gradiga skalan gällande, när dessa kommunalstämmobeslut fattas d. v. s. även vid dessa är det så, att den, som har 40 röster, anses ha 40 gånger större intresse av mötestiden, alldeles som om han skulle vandra till vallokalen med fyrtio par fötter. Vi veta dessutom ingenting om, huruvida dessa beslut fattats å söndagar eller vardagar.

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.*

(Forts.)

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

Och fastän jag själv tycker, att redan detta träffar statistiken i dess grundvalar, har jag dock en annan anmärkning, som tynger mera.

Vad vi kunna jämföra här, är ju endast de fall, då man bestämt sig eller icke bestämt sig för söndagen. Det andra ger icke något svar. När denna statistik först lades fram i konstitutionsutskottet, sade en medlem där, att det kanske är riktigast, att man icke bara räknar kommunalstämmobesluten utan också väger dem, och resultatet av en sådan vägning blir denna: att de län, där man bestämt sig för att hålla stämmorna på söndagen, det är län med många små kommuner; de däremot, som bestämt sig för vardagarna, äro län med ett mindretal små kommuner. Om vi taga ut länen ur sammandraget och fästa oss särskilt vid dem, där skiljaktigheterna äro som störst, så finna vi, att Östergötlands, Jönköpings, Gottlands, Hallands, Älvsborgs och Skaraborgs län äro rika på små kommuner; Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län däremot äro fattiga på små kommuner. Vid 1911 års början hade av Gottlands 92 kommuner de 87 mindre än 1,000 inneväanare. Av Älvsborgs läns 220 kommuner voro 130 av samma slag, och likaså 201 av Skaraborgs läns 261 kommuner. I Kopparbergs län var det däremot bara en kommun, som hade ett mindre antal inneväanare än 1,000. I Gävleborgs län fanns det tre stycken och i Västernorrlands län också tre stycken av detta slag. Om vi tänka på detta, tror jag, att man kan säga, att denna statistiks siffror, ha en beviskraft, som smälter bort liksom allting annat i den här sommarvärmen.

Jag övergår så till den andra saken, som, det må jag medgiva, är betydligt mera ömtalig, men som också för mig är själva kärnpunkten. Det är nog så, tror jag, om jag avlyssnat det rätt: att bakom skrivelseförslaget står en högre värdering av de medborgaregrupper, som jag nyss talat om. För mig, som yrkat avslag å det hela, blir det då att taga i nytt övervägande, huruvida dessa grupper representera ett stycke högre kultur med vida utsikter in i framtiden eller om de bara representera en trång sekterism, som visserligen kan ha sin tid, men som så småningom kommer att tyna bort, allt eftersom kulturen växer. Vi minnas, att i fjol hade vi under behandling en fråga, som förvisso var mycket komplicerad, nämligen frågan om en maximalarbetsdag. Den frågan rörde vid söndagsvilan på ett alldeles särskilt sätt. Det är ju nämligen så, att veckans många arbetstimmar jämte de många kulturella intressen, som arbetarklassen gjort till sina, har fört med sig, att en hel mängd arbete måst lassas av på söndagarna. Och det är därför så, att tusentals svenska arbetare på söndagen måste göra ett arbete, som visserligen är för dem kärt, men i alla fall är ett arbete. Om vi en gång kunna lösa åtta timmars arbetsdagen, tror jag, att söndagsvilan skall lägga sig som en vacker stillhet över hela vårt land. Emellertid var stodo nu de urade representanterna för söndagsvilan den gången? Inte hörde jag en enda röst i den här kammaren. Nu kan man ju säga, att den frågan var så stor, så att den vågade man sig icke på. Gott! Vi hade för två år sedan en annan liknande fråga av mindre dimensioner! Det gällde våra barberare. Man ville stänga rakstugorna på söndagen. Vi ha ju un-

gefar 60 sön- och helgdagar om året. På tre år skulle detta göra för våra barberare 180 vilodagar. Var hade vi i den frågan de goda representanterna för söndagsvilan? Här i kammaren hörde jag icke heller då en enda röst. Men nu vill man, att hela svenska folket skall vila på en av dessa 180 dagar, bara därför att en liten grupp medborgare icke skall behöva rösta på riksdagsman just den dagen. Jag kommer således till det överraskande resultatet, att det icke så mycket är söndagsvilan i och för sig som snarare söndagsvilan för mig i ett visst fall, som man vill skydda, och detta ger mig den djärvheten att gå vidare.

*Om allmänna
vals förät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)*

Jag har här i denna kammare mer än en gång hört, att det strider mot den levande gudens lag att gå till röstning på en söndag, att den enskilde visserligen kan göra det — han får göra det på egen risk — men att det däremot icke tillkommer en kristen stat att ställa till med val på en söndag; staten bör taga hänsyn till den, som leder staternas öden. Min tanke går, såsom herrarna nog veta, helt andra banor, men jag hyser ändå en djup respekt för dem, som framhålla dessa synpunkter, och jag kan ju få bekänna, att det ibland förefaller mig, som om det låge någonting storstilat i denna resoluta undergivenhet. Men denna röst är icke den enda i kören och icke heller den starkaste. Jag hörde för två år sedan en man, som beklagade sig över, att Kungl. Maj:t kunnat föreslå att vi skulle välja landstingsmän på en söndag. Han fann det förfärligt sorgligt, över all beskrivning sorgligt, att en kristen regering kunde vilja något sådant, ja, så sorgligt att han spådde olyckor, som måste komma att gå över landet. Om vi däremot aktade sabbaten och voro måna om dess helgd, så skulle vårt land vara ett lyckligt land. Ty se på England! Där har man haft regeringar, som värdat sig om söndagens helgd och vad har väl följden blivit? Jo, makt, rikedom och ära! Det är nog så intressant i och för sig att se, hur en man på den kanten värderar dessa jordiska ting men i all enkelhet: är icke detta en något moderniserad upplaga av gamle Stockwood, som på Shakspeares tid förklarade, att pesten hade sin orsak i synden och synden sin orsak i skådespelen och att följaktligen sådespelen voro orsak till pesten. Jag har en gång i denna kammare kallat den sortens folk för eftersläntare, och jag står för det. Och jag tror, att jag har rätt i att tycka, att det ligger någonting manligt religiöst över i vad en ärad representant från Dalarna sade gent emot detta. Han kunde visst förstå, att söndagarna borde hållas i helgd, men han kunde ej förstå, att de vanhelgades, »genom att man, som han sade, såsom fallet är i våra bygder, i massor kommer till kyrkan, sitter där på förmiddagen och hör guds ord och sedan, när predikan är slut och gudstjänsten är över, går till vallokalen och avlämnar sitt votum».

Herr Hellberg har redan manat fram en annan grupp samvetsömma, nämligen de unga män, som på grund av starka religiösa betänkligheter icke kunna ikläda sig vapenrocken. Vi ha under en lång tid farit fram mot dessa män såsom onda andar, och det har varit oförsvarligt. Men på samma gång jag säger detta, säger jag också, att det är en stor skillnad emellan att behandla dessa unga män var-

*Om allmänna
vals förrät-
tande å vas-
dagar.*
(Forts.)

ligt och att uppställa dem som ideal, som vi ha att efterfölja och taga till mönster. Alla ha vi rätt att kräva, att man tager hänsyn till oss i största möjliga utsträckning, men i det fall, som här är i fråga, ligger saken faktiskt så, att här föreslår man samhället att kapitulera inför en grupp medborgare, vars antal man icke ens känner och vars psyke, huru stort antalet än är, i alla fall aldrig kan räckta till att vara en ledstjärna för oss vare sig nu eller eller i framtiden.

Herr talman! Jag har velat öppet säga ifrån, för att det en gång skulle bli klart, hur man från mitt håll ser på dessa ting, och jag har velat säga det tydligt. Och det är vidare på grund av dessa mina skäl, som jag ber att få instämma i herr Ljunggrens yrkande.

Herr Jonsson, Olof: Även om man skulle anse, att åtskilliga skäl finnas för en gemensam valdag, vare sig den skall förläggas till en söndag eller till en vardag, så synes mig redan den omständigheten, att av utskottets i beslutet deltagande 20 ledamöter 15 framlagt olika meningar vara tillräckligt skäl för att göra en var betänksam emot antagandet av detta förslag. Ty vad skulle följderna bli, om riksdagen antog en sådan skrivelse, bakom vilken det står en mängd av olika uppfattningar, som icke kunnat ena sig om vad man i själva verket önskar? Det vore att göra regeringen ett besvär, som jag icke förstår, att det finns talande skäl för. Det har här i utskottets kläm egentligen framgått det till sist, att en undersökning skall göras, huruvida icke valen skulle kunna verkställas på en arbetsfri vardag. Det har icke ens utsagts att det skulle bara vara en, utan det skulle kanske ligga i konungens befallningshavandes eller häradshövdingarnas skön att breda ut sig på en avsevärd mängd arbetsfria vardagar. Det är icke så lätt, mina herrar, att genomföra en sådan arbetsfri valdag, så att arbetarna eller tjänstemännen i privat tjänst icke skulle behöva avstå sina inkomster för den dagen utan skulle få uppbära dem. Låt om oss ock tänka på den större industrien, som måste drivas dag och natt, för att icke ett avstannande av driften skall skada tillverkningsen alltför mycket. Det är ett flertal sådana industrier, som måste låta ångan underhållas hela tiden, för att det icke skall bli en betydligt större kostnad för att efter detta uppehåll sätta arbetet igång.

Jag slutar som jag började med att säga, att när icke meningarna ha bättre kunnat ena sig om vad man åsyftar med en skrivelse, så tror jag, att kammaren handlar klokast, om den för denna gång avböjer skrivelseförslaget och i stället bifaller avslagsyrkandet, till vilket även jag ansluter mig.

Herr von Mentzer: De skäl, som den siste ärade talaren anført för avslag på utskottets hemställan, kunna ju för en ytlig betraktare förefalla nog så talande, men jag skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det är dock av utskottets ledamöter endast fem stycken, som ha yrkat avslag. Alla de övriga

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)*

stå ense om själva saken. Således råder ju icke i sak någon stor meningsskiljaktighet. Meningsskiljaktigheterna ligga, såsom förut visat sig under diskussionen väsentligen däri, att det upptagits det sista stora stycket i utlåtandet. Jag har för min del också varit med bland dem, som ansett, att man icke behövt göra detta uttalande. Då man begär en utredning, så ger Kungl. Maj:t sig själv in på utredningen och tager de olika vägarna i betraktande och behöver icke därpå få sin uppmärksamhet fäst, och därför förenar jag mig med dem som yrkat borttagande av detta stycke.

Jag begärde ordet, när herr Olsson hade det, och det var därför, att han ville göra gällande, att riksdagen med sina sista beslut har tagit steg, ifrån vilka detta skulle utgöra ett avvikande. Jag tror icke, att herr Olsson i detta rätt uppfattat saken. Han menade, att då Marie bebådelsedag har blivit bestämd såsom valdag för landstingsmannaval, har man därvid tagit ett steg från tanken på söndagens helgd och söndagsvilan. Nej, tvärtom! Det är så, att man valde Marie bebådelsedag just därför, att man skulle hålla söndagen fri från dessa val.

Sedan ville herr Olsson i andra rummet göra gällande, att riksdagsbeslutet angående kommunalstämmorna skulle gå i riktning mot söndagens helgd. Nej, det beslutet har liksom den statistik, som finnes bifogad utlåtandet, kommit att peka hän i rakt motsatt riktning mot den, som herr Olsson antog. Han ville ju visserligen förringa betydelsen av dessa uttalanden, i det han satte mycket stort värde på de personliga rösterna och ansåg, att det icke betydde så mycket, att denna mening framkommit vid användandet av den kommunala röstskalan. Jag kan icke låta bli att påpeka, att då han på detta sätt ville sätta värde på den personliga rösträtten han på ett rätt egendomligt sätt kom i motsättning till herr Hellberg, som han i övrigt åberopade, och som ju stod på samma sida som han. Herr Hellberg uttalade den i mitt tycke för vissa rösträttsägare kränkande tanken, att de skulle hålla så litet på rösträttens värde, att om det gällde, skulle tio av dem med 50 procents förhöjning av arbetslönen kvitta med sina röster med en, som var deras politiska motståndare. Men då herr Olsson vill förringa betydelsen av kommunalstämmornas uttalanden så ber jag herrarna, att icke glömma att det icke endast är kommunalstämmorna som ha begärt, att söndagarna skola hållas fria för dessa val, utan det är, som herrarna väl veta och som också i utlåtandet framhållits, stora grupper av vårt lands befolkning, som ha gått in till Kungl. Maj:t med en hemställan om att söndagarna skola hållas fria för dessa val. De enskilda petitionärernas antal uppgår ju till 80,000, de som ha biträtt stämmobeslut i den riktningen uppgår till nära 70,000 personer, och saken har framburits av huvudpersoner för så gott som alla kristliga sammanslutningar i vårt land.

Herr Hellberg slutade sitt anförande med en hemställan till första kammaren, varvid han använde ett förolämpande och ned-sättande ord, som jag icke vill upprepa. Men det ha vi alla klart för oss, att här gäller det icke att ställa sig som tjänare åt den

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

eller den personen, utan det gäller att göra ett uttalande för den ena eller andra åskådningen, och då må ju de, som det vilja, ansluta sig till den åsikt, som herr Hellberg uttalade, att tanken på söndagshelgd och söndagsvila är en föråldrad, vidskeplig religiös uppfattning, men de, som omfatta den åskådning, som har gjort sig gällande nästan genomgående i vår lagstiftning, synas mig böra gå i en annan riktning. Särskilt ber jag få erinra om att det första kammaren synes vara fullkomligt konsekvent att i detta fall bifalla utskottsutlåtandet, då första kammaren ännu så sent som i fjol biföll ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning rörande möjligheten och lämpligheten av de ordinarie kommunalstämmornas utsättande till arbetsfria vardagar.

Herr Hellberg gjorde en hänvändelse till härvarande högermän. Men detta är alldeles bestämt en fråga, som icke bör och icke behöver tagas såsom en fråga, som omfattas partivis, utan liksom i utskottet höger- och vänstermän ha enats om själva huvudsaken, så hoppas jag, att vi också här i kammaren skola kunna gå en liknande väg. Jag ansluter mig, herr vice talman, till det av herrar Clason och Ekman gjorda yrkandet.

Herr talmannen uppstod och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr vice talmannen.

Herr Clason: Jag skall icke förlänga debatten genom att upptaga till bemötande de anmärkningar eller åskådningar, som redan förut här berörts, men då herr Olof Jonsson, såvitt jag förstod, i sitt avslagsyrkande framförde ett alldeles nytt skäl, nämligen att ett bifall till förslaget skulle kunna ha särskilt menlig inverkan för sådana större industrier, som måste drivas natt och dag, får jag säga, att jag omöjligen kan förstå, varför svårigheterna därigenom skulle bliva större för dessa industrier än för närvarande. Redan nu ha dessa industrier att räkna med ett sextiotal sö- och helgdagar under året, och jag kan icke se, att svårigheterna på något sätt skulle bliva större, om en av dessa dagar flyttades från våren till hösten. För övrigt är det nog så i dessa fall, att det icke blott beror på antalet dagar, utan på deras placering i veckan, och denna kunde ur den nämnda synpunkten företagas så, att svårigheterna minskades i stället för att ökas.

Jag tror således icke, att det nämnda argumentet kan räknas som ett plus mot förslaget. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig, men det var ett ord av herr von Mentzer, som tvingade mig att begära ordet. Han talade beklagande om hur här fällt förolämpande och kränkande uttryck, men i nästan samma andedrag förklarade han, att alla, som gingo med på avslagsyrkandet, gjorde detta, emedan de uppfattade frågan om söndagsvila som något föråldrat och vidskepligt. Då jag omfattar avslagsyrkan-

det, gör jag detta, ehuru jag ingalunda betraktar frågan om sabbatsvila som något oväsentligt och ännu mindre kan låta nöja mig med att få utseende av att anse vad som hör till den och dess bevarande endast såsom något vidskepligt. Jag är tvärtom den allra varmaste vän av sabbatsvilan, men jag har icke alls kunnat förstå, som här flera gånger framhållits, att det nu är fråga om sabbatsvilan, ty att en person en gång vart tredje år offerar några minuter för att avlägga sin röst, har, såvitt jag förstår, icke det ringaste med sabbatsvilan att göra. Om det har tagit längre tid i Jönköping, så beror det på olämpliga anordningar vid valet och ingenting annat.

När det återigen här varit fråga om saker, som verkligen gällt sabbatsvilan, har man icke mött någon förståelse. Detta har redan påpekats i debatten, och jag skall inskränka mig till att draga fram ett enda nytt exempel. Här förekommer t. ex. var enda sommar, att vårt sjöfolk tages i anspråk hela söndagen från klockan tre eller fyra på morgonen till klockan elva, tolv på natten, och det har hänt, att just representanter för den riktning, vilken motionären tillhör, tingat båtar för sin missionsförening att därmed göra långa utflykter och således för sitt nöje på sabbaten anlitat besättningens arbetskraft, så att det omöjliggjorts för densamma att få någon som helst sabbatsvila. Blir det fråga om verklig sabbatsvila och dess bevarande, då vill jag vara med, och då skulle jag vara övermåttan glad, om jag hade hela kammaren med. Men jag förstår icke, hur man kan blåsa upp en sådan enstaka detalj som detta till någonting, som skulle beröra sabbatsvilan. Jag vill härmed icke hava uttalat någon dom över många tusen bland dem, som undertecknat petitionen, ty de ha utan tvivel gjort detta, emedan de fått den tanken suggererad in i sig, att det här verkligen gällde sabbatsvilan. De ha handlat utan att fullt inse, vad det var, som de gjorde, när de skrevo under. Men de ha handlat i bästa avsikt, därom är jag alldeles viss.

Vad sedan själva den religiösa sidan beträffar, så behöver jag väl icke påpeka, hur det just är utmärkande för oss lutherska kristna att med all kraft hålla på att utövandets av våra medborgerliga skyldigheter och vår borgerliga gärning är en gudstjänst.

Ja, herr talman, jag har blott velat giva uttryck åt vad jag kände inför detta, och jag ber för min del att få ansluta mig till avslagsyrkandet.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter herr vice talmannen yttrade, att beträffande förevarande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen. Därjämte vore, yttrade herr vice talmannen, i fråga om motiveringen framställt ett yrkande, vilket han ville företaga till avgörande efteråt, om förhållandena gäve anledning därtill.

*Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)*

Om allmänna
vals förrät-
tande å var-
dagar.
(Forts.)

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på avslag å såväl utskottets hemställan, som den i ämnet väckta motionen, samt förklarade sig anse den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår såväl vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 17.

Herr vice talmannen yttrade, att vid denna utgång vad som yrkats beträffande motiveringen torde få anses hava förfallit, vartill svarades ja.

Ang. ny ordi-
narie stat för
pensions-
styrelsen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 15 och 17 innevarande juli bordlagda utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.

I punkterna 17 och 18 under sjätte huvudtiteln av den till riksdagen den 18 maj 1914 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition angående lönereglering för pensionsstyrelsen m. m., som kunde komma att avlämnas till riksdagen, tillsvidare beräkna *dels* en höjning av ordinarie anslaget till pensionsstyrelsen från och med år 1915 med 205,400 kronor eller från 28,900 kronor till 234,300 kronor, *dels ock* utöver anslaget på ordinarie stat ett förslagsanslag å extra stat för år 1915 för upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet m. m. av 374,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 29 maj 1914 till riksdagen avlämnad proposition, nr 140, under åberopande av bilagt utdrag av protokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels, med godkännande av det i samma protokoll intagna förslag till ordinarie stat för pensionsstyrelsen, att tillämpas från och med år 1915, jämte i protokollet omförmälda allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i nämnda stat upptagna avlöningsförmåner, höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till pensionsstyrelsen från 28,900 kronor med 206,700 kronor eller till 235,600 kronor;

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

dels ock för upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet m. m., utöver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag å 381,000 kronor.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna ordinarie stat för pensionsstyrelsen att tillämpas från och med år 1915, av den lydelse utskottets utlåtande utvisade;

b) godkänna vissa allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de å den ordinarie staten upptagna avlöningsförmånerna;

c) höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till pensionsstyrelsen från 28,900 kronor med 205,700 kronor till 234,600 kronor; samt

d) för upprätthållande av pensionsstyrelsens verksamhet m. m., utöver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1915 anvisa ett förslagsanslag å 381,000 kronor.

Reservation hade avgivits av greve *Fr. Cl:son Wachtmeister*, herrar *S. H. Kvarnzelius* och *H. F. Lamm*, greve *Ph. O. L. Kling-spor* samt herrar *A. Åström*, *J. Nilsson*, *C. I. Asplund*, *J. S. Almer*, *A. P. Gustafsson* i Örebro, *A. Andersson* i Råstock och *G. A. Molin*, i Södertälje, vilka ansett att, utskottets yttrande och förslag bort hava viss angiven lydelse. Enligt reservanternas mening hade motiveringen bort avfattas sålunda:

»För pensionsstyrelsen — — — — — utskottets sida.

Vad beträffar — — — — tredje normalgraden. I fråga om det föreslagna arvodet åt generaldirektörens ställföreträdare har utskottet med hänsyn till vad departementschefen i ämnet anført funnit sådana undantagsförhållanden i detta fall föreligga att dylikt arvode synes böra upptagas å staten.

Även i övriga — — — — — övervägande.»

På grund av vad sålunda anförts hemställes att riksdagen måtte

a) godkänna följande ordinarie stat för pensionstyrelsen att tillämpas från och med år 1915:

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
1 generaldirektör och chef .	7 000	3 000	1 000	11 000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 byråchef	5 000	2 500	600	8 100	
4 byråchefer	20 000	10 000	2 400	32 400	
Generaldirektörens ställföreträdare arvode	—	—	—	1 000	
1 tjänsteman i andra lönegraden (sekreterare)	3 600	1 800	400	5 800	
— — — — —	—	—	—	—	
Summa	—	—	—	235 600	

b) godkänna vissa angivna allmänna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de å den ordinarie staten upptagna avlöningsförmånerna;

c) höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till pensionsstyrelsen från 28,900 kronor med 206,700 kronor till 235,600 kronor; samt

d) lika med utskottet.

Herr Nilsson, Johan: Här föreligger, som kammaren torde finna, ett i det närmaste enhälligt utskottsbetänkande. Det är endast vid en enda post i avlöningsstaten, som meningarna gått i sär inom utskottet, nämligen vid den, som gäller arvode för generaldirektörens ställföreträdare. Kungl. Maj:t har föreslagit, att denne ställföreträdare skulle erhålla ett arvode av 1,000 kronor. Detta har utskottet avstyrkt, men en betydande del av utskottets ledamöter ha reserverat sig och yrkat, att utskottet skulle bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Angående nödvändigheten av denne ställföreträdare torde det icke råda någon meningskiljaktighet, och då han får ett ganska betydande arbete inom detta stora och viktiga verk, torde det ock vara skäligt, att han härför får något extra arvode. Det gäller för honom, att icke blott under generaldirektörens frånvaro vara i dennes ställe, utan han måste alltid följa ärendena inom hela verket för att vara à jour med alla ärendena och färdig att inträda, när så erfordras. Han torde också få handlägga en del ärenden självständigt, då mångfalden av ärenden inom verket icke torde medgiva, att generaldirektören själv kan medhinna allt. Till ställföreträdare förordnas av Kungl. Maj:t en av byråcheferna, och då denne sålunda både skall sköta sin egen byrå och dessutom får detta stora ansvar att vara beredd att inträda i generaldirektörens ställe, torde det vara skäligt, att han härför er-

håller ett extra arvode, som heller icke blir för högt, om det sättes till det belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, eller 1,000 kronor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.

(Forts.)

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Även jag skall be att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta utlåtande. Jag har varit i tillfälle att i något större utsträckning än de flesta av kammarens ledamöter följa med arbetet inom pensionsstyrelsen, och jag har fått den bestämda uppfattningen, att det är ett mycket krävande arbete, som ålagts samtliga de tjänstemän, vilka där ha sin anställning, och särskilt är det ju klart, att mycket stora krav ställas på generaldirektören. Pensionsstyrelsen är ett verk, som är nydanat och stätt i en mycket snabb utveckling. Det är en massa ärenden av fullständigt ny art och beskaffenhet som hopa sig där. Lagen ger icke i alla förekommande fall fullständig vägledning, varför man i mycket hög grad måste bygga på praxis och praktisk erfarenhet. Det är givet, att det då är av stor vikt, att den, som skall träda i generaldirektörens ställe, när han en eller annan gång är förhindrad, har följt med ärendena, även då de handlagts av generaldirektören, så att han är fullt å nivå med ärendena. Därtill kommer, som den föregående ärade talaren fäste uppmärksamheten på, att det är en sådan mångfald av ärenden, som det närmast åligger generaldirektören att handlägga, men som han skulle fullständigt drunkna i, om han skall ägna sig åt dem alla. En del av dessa måste alltså överlämnas åt någon annan inom styrelsen, och det är då klart, att den, som skall rycka in, när generaldirektören är förhindrad att tjänstgöra, i främsta rummet kommer i fråga att handlägga dem. Följden härav har blivit, att generaldirektörens ställföreträdare har en betydligt större arbetsbörda än de övriga byråcheferna, då han därjämte även skall sköta sin byrå, och att han därigenom kontinuerligt får en betydligt längre tjänstgöringstid, än de andra ha. Denna förlängning av den ordinarie tjänstgöringstiden har uppgått till tre, fyra timmar om dagen.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att i telegrafstyrelsen, där det endast finnes tre byråchefer, chefens ställföreträdare har sig tillerkänt ett arvode av 1,000 kronor. I pensionsstyrelsen finnas sex ordinarie byråchefer och två extra byråchefer, vartill komma tillfälliga byråchefer under den första tiden, för att icke den mängd pensionsansökningar, som nu strömma in, skall behöva ligga alltför länge, innan de komma till avgörande. Personalen inom pensionsstyrelsen torde före årets slut uppgå till mer än 125 personer, fördelade på alla dessa byråer. Därav framgår klart och tydligt, att detta är ett verk av mycket stor omfattning, och att om det på något område är motiverat, att ställföreträdaren skall ha en något högre ersättning än de övriga byråcheferna, det är inom detta verk. Om han endast skulle ha den fördel

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

framför övriga byråchefer, som ligger däri, att han kommer i åtnjutande av generaldirektörens tjänstgöringspengar under den tid, han träder i dennes ställe, skulle hela värdet av denna förmån uppgå till 100 å 125 kronor. Skillnaden mellan generaldirektörens och byråchefens tjänstgöringspengar utgör 500 kronor per år. Det är så lätt att räkna ut, att om ställföreträdaren tjänstgör för generaldirektören tre månader, vinsten för honom blir 125 kronor. Det förstår var och en, att en person icke i längden vill åtaga sig en så ökad arbetsbörda, som det här är fråga om, för denna ringa ersättning. Om det nu vore så, att ställföreträdaren hade utsikt att bliva generaldirektörens efterträdare, skulle saken måhända ställa sig annorlunda, men det hör som bekant till undantagen, att någon av byråcheferna i våra verk träder i succession, när det gäller att besätta en generaldirektörsbeställning.

Alla skäl synas mig sålunda tala för att riksdagen bör bifalla Kungl. Maj:ts förslag, och det var nog icke i första rummet direkta sakskäl, som gjorde, att statsutskottets majoritet — det var för övrigt i första omröstningen 12 röster mot 12 — ställde sig emot Kungl. Maj:ts förslag, utan man skrämdes av faran för att detta skulle bliva ett prejudikat. Men ett sådant finnes ju redan, då riksdagen medgivit att dylikt arvode åt ställföreträdaren för chefen i telegrafstyrelsen, och denna kammare har redan tidigare vid nu pågående riksdag voterat en dylik extra ersättning åt ställföreträdaren för chefen i medicinalstyrelsen. Mig synes det lämpligare, att man beviljar ett arvode, så pass stort, att det kan sägas vara av någon betydelse, än att man måhända skulle komma därhän, att chefens ställföreträdare icke finge någon särskild byrå. Det skulle bliva betydligt dyrare för staten.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till betänkandet.

Herr J o n s s o n, O l o f: Herr talman, mina herrar! Då andra kammaren redan utan vidare antagit utskottets förslag, så synes det mig icke vara nödigt att upptaga någon längre tid för att utveckla de skäl, som ha bestämt mig att votera för utskottets förslag. Jag vill endast med några korta ord angiva dessa skäl.

Det ena är, att det för mig är mycket svårt att förutsätta, att chefens, generaldirektörens, ställföreträdare, som skulle vara en byråchef, därigenom skulle få ett extra arbete utöver de sex eller sju timmar, som han eljest skulle hava att tjänstgöra. Vore det verkligen så, att han såsom chefens ställföreträdare skulle nödgas tjänstgöra ett par timmar, eller vad det kan bliva, mera per dag, än som eljest åligger honom, då medgiver jag, att det kunde finnas skäl för att lämna honom ett extra arvode. Men på samma gång jag säger detta, kan jag icke underlåta att framhålla, att, om han såsom ställföreträdare ständigt hade en så mycket längre tjänstgöring, därav skulle framgå, att man icke tager ut den arbetskraft

av tjänstemännen, som man med skäl skulle ha rätt att fordra. Ty är det så, att generaldirektörens ställföreträdare kan arbeta i sju eller åtta timmar, varför skulle icke de andra byråcheferna kunna göra det? Den omständigheten, att denne tjänsteman, då han tjänstgör som ett slags chef under generaldirektörens frånvaro, skulle åtaga sig ett ökat arbete, har verkligen sådana konsekvenser.

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

Det andra skälet har varit det, att om man nu, såsom redan åtminstone i första kammaren skett i fråga om medicinalstyrelsen, tillerkänner chefens ställföreträdare ett särskilt arvode, det icke lär vara att vänta annat, än att samma skäl skall kunna anföras från alla centrala ämbetsverk i Stockholm för ett liknande arvode, och då är det fråga, om det kan vara så klokt att gå med på dessa 1,000 kronor.

Ja, herr talman, jag finner det knappast lönt att yrka bifall till utskottets förslag, ty jag tager för givet, att kammaren kommer att bifalla reservationen.

Herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren slutade med att uttala en förvissning om att reservanternas förslag här skulle avgå med seger. Jag hoppas, att häri ligger ett medgivande, att reservanternas förslag har goda skäl för sig, ty i annat fall skulle väl icke denna kammarer kunnat väntas följa reservationen.

Jag skall emellertid be att helt kort få bemöta den siste ärade talaren. Han anförde två skäl för sin ståndpunkt. Det första var, att han hade svårt att föreställa sig, att ställföreträdaren skulle få något extra arbete. De båda första talarna ha ganska utförligt utvecklats den saken, och jag skall endast något ytterligare understryka detta. Det är givet, att om ställföreträdaren skall kunna tillfredsställande fylla sina funktioner, han måste under hela året sätta sig in i arbetet, icke blott på sin egen byrå, utan även på de andra byråerna. Han måste vara närvarande vid föredragningen av åtminstone alla större ärenden, han måste sätta sig in i chefens planer och de allmänna förvaltningsfrågorna, i synnerhet personalfrågor och befordringsfrågor inom verket. Hårtill kommer en sak, som redan påpekats av en talare: det är nästan nödvändigt, att man befriar generaldirektören i pensionsstyrelsen från en del löpande detaljgöromål, som skulle bliva alldeles nedtyngande för honom, om han nödgades syssla med dem. Man måste bereda chefen tillfälle att ägna sig mer åt de stora frågorna, som kunna hava betydelse för utvecklingen av hela pensionsverket, vilket — därom kunna vi väl vara ense — ännu icke kan anses vara färdigt vare sig med avseende å organisationen eller i övrigt. Chefen måste således i sin ställföreträdare se en sin högra hand, vilken intager ungefär samma ställning som kontorschefen på ett stort livförsäkringsbolag, åt vilken han kan överlämna handhavandet av en del löpande förvaltningsfrågor och särskilt personalfrågorna. Att detta tager en betydande tid, är uppenbart, om

Ang. ny ordi-
narie stat för
pensions-
styrelsen m. m.
(Forts.)

man blott tänker på verkets stora personal, något som redan har framhållits under debatten.

Jag har anmodat generaldirektören af Jochnick att försöka göra en beräkning av den ökning i arbetstiden, som kommer att åligga ställföreträdaren, med ledning av den erfarenhet, som redan vunnits, och han har sagt mig, att ställföreträdarens arbetstid kommer att ökas med ungefär 20 à 30 procent.

Då tycker jag, att det är helt enkelt en rättfärdighetssak, att ställföreträdaren får någon ersättning för sitt extra arbete. Herr Olof Jonsson menar nu att, om ställföreträdaren verkligen skulle arbeta 2 à 3 timmar mer pr dag, detta betyder, att man icke tager ut full arbetskraft hos sextimmarsherrarna. Man får väl emellertid anse fastslaget av riksdagen, att man för den avlöning man giver icke bör begära mer än sex timmars så pass kvalificerat arbete på tjänsterummet, som det här är fråga om. Och därest omständigheterna nödvändiggöra, att såsom regel av någon tjänsteman fordra mer, tycker jag, att billighet och rättvisa kräva, att denne får någon ersättning härför.

Herr Jonsson anförde såsom andra skäl mot detta anslag, att man kunde vänta sig liknande anspråk från andra centrala verk. Det förefaller mig icke kunna vara så farligt med den saken. Riksdagen har redan prövat en liknande framställning i fråga om socialstyrelsen och funnit förhållandena vara sådana, att chefens ställföreträdare där icke behöfde något särskilt arvode. Det förefaller mig, att man i varje särskilt fall bör pröva, om omständigheterna verkligen äro sådana, att ställföreträdaren ständigt åläggas väsentligt ökat arbete. Finner man det, nå väl, då bör man giva honom särskilt arvode, även om det skulle draga med sig vissa konsekvenser med avseende å ett eller annat verk. Jag tror emellertid icke, att konsekvenserna kunna leda därhän, att ställföreträdarna få ökat arvode över hela linjen.

Enligt min mening skulle kammaren, om den bifaller reser-
vanternas yrkande, följa en klok väg, som giver möjlighet för pensionsstyrelsen att på bättre sätt fylla sina viktiga uppgifter.

Herr Berglund, Fredrik: Såsom herr Olof Jonsson framhöll, har andra kammaren med stor majoritet bifallit utskottets avstyrkande förslag beträffande särskilt arvode åt generaldirektörens i pensionsstyrelsen ställföreträdare, och ser man på de stora kostnader, som alla dessa ämbetsverk draga, kan man icke annat än känna tillfredsställelse häröver.

Pensionsstyrelsen torde till detta års slut hava kostat nära en miljon eller närmare bestämt 843,000 kronor. För år 1915 begäres återigen 616,000 kronor. Och jag tror, att man bör draga i betänkande att öka dessa siffror så, som Kungl. Maj:t och reser-
vanterna önska.

Det torde höra till undantagen, att Kungl. Maj:t går utöver vad löneregleringskommittén föreslagit, men det har Kungl. Maj:t

gjort här. Inom löneregeringskommittén hade uppstått det spörsmålet, huruvida ett så stort antal sakkunniga som fyra för framtiden vore erforderligt, men kommittén fann sig i detta avseende icke böra göra något bestämt uttalande. Däremot föreslog kommittén nedsättning av de sakkunnigas arvode från 3,000 till 2,000 kronor eller samma belopp, som från och med år 1915 kommer att utgå till fullmäktig i socialstyrelsen. Kungl. Maj:t har emellertid funnit anledning saknas att redan nu vidtaga minskning i beloppen av de till de sakkunnige utgående arvodena, och utskottet lämnar denna ståndpunkt oanmärkt och går med på, att antalet sakkunniga fortfarande skall vara fyra.

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

Det av Kungl. Maj:t föreslagna arvodet å 1,000 kronor till generaldirektörens ställföreträdare har utskottets majoritet likväl icke velat vara med om, och detta, såsom jag tror, på mycket goda skäl. Ty tänkom oss, vart det skulle taga vägen, tänkom oss konsekvenserna! Herr Kvarnzelius har sagt, att det icke är så farligt. Jo, det är det, och det har redan visat sig beträffande medicinalstyrelsen med avseende å vilken ett arvode av samma beskaffenhet blev beroende på gemensam votering. Den nyss försiggångna voteringen i andra kammaren har visat, att andra kammaren vill på bättre sätt tillvarataga statens intressen än genom att gå med på nu ifrågavarande 1,000 kronor. Om jag tänker mig, att reservanternas förslag i alla fall skulle avgå med seger, kunna herrarna vara förvissade om, att dylika anspråk skola framkomma från många andra verk, så att det till sist blir en löneförhöjning överallt i statsförvaltningen. Den, som uppehåller en högre tjänst, uppbar ju de med tjänsten förenade tjänstgöringspenningar, och det anses ju i allmänhet för en heder att få sköta en högre befattning.

Då jag anser de konsekvenser, som skulle följa med ett bifall till reservationen, vara ganska vidlyftiga, ber jag, herr talman att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pers: Jag kom att tänka på en sats som lyder så: när du är tveksam; så handla icke! I enlighet med den satsen handlade kammaren nyss, när den på ett tveksamt konstitutionsutskotts betänkande avlog den i ämnet väckta motionen. Tveksamheten framkom visserligen icke i fråga om själva klämman, men det gick hit och dit i fråga om motiveringen. Här har utskottet skilt sig åt ganska betydligt i fråga om själva saken. Den är tveksam, och därför skulle jag vilja ansluta mig till dem, som anse, att man bör vänta med att bevilja detta anslag.

Herr Kvarnzelius betonade ganska starkt, huru arbetstyngd denne man var i förhållande till de andra byråcheferna, men det har dock hela tiden betonats, att för var och en av dessa övriga byråchefer, såväl de ordinarie som de extra ordinarie, en mans hela arbetskraft skulle bli fullt utnyttjad på dessa platser. Det synes mig då vara en ganska vanskligh sak, när det

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

säges, att man icke skall begära mer än sex timmar av dessa herrar, men denne skall arbeta mer och behöver därför mera betalt. Jag undrar, huru det skulle taga sig ut i praktiken, om vi följde den grundsatsen. En man i byråchefs ställning bör väl ägna all sin kraft åt sitt ämbetsverk. När hans timmar på ämbetsrummet äro slut, föreställer jag mig, att han får ägna omtanke och nit i ganska hög grad åt sitt ämbetsverk även annars. Jag känner icke till förhållandena, men jag har tänkt mig saken så, och skall man göra upp en sådan gradering, som här ställts i utsikt är jag rädd för, att vi komma ut på ett gungfly och icke veta, var det skall stanna.

Jag skall icke upprepa, vad av föregående talare sagts i fråga om konsekvenserna. I allmänhet avskräckes jag icke av några konsekvenser, om saken är riktig. Jag tror att någonting bör göras i denna väg, men man bör först göra klart för sig, vart konsekvenserna leda. Det är icke endast detta ämbetsverk, som är av sådan vikt och betydelse, att det fordrar någonting i denna riktning. Jag tror, att det finnes åtskilliga flera och man bör, som sagt, göra klart för sig huru långt ett bifall kommer att föra.

Nu är förhållandet också det, att detta ämbetsverk är under organisation. Man känner icke riktigt, huru det kommer att gestalta sig, när allt kommer i ordning. Det är alldeles klart, att det kvantitativt blir av mycket stor omfattning, men hurvida ärendena kunna standardiseras så, att de icke bli kvalitativt så voluminösa, är icke möjligt att avgöra.

Då saken är tveksam, skall jag, herr talman, be att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Herr talman! Den siste ärade talaren har säkerligen rätt uti, att en man i byråchefs ställning i ett viktigt verk bör ägna all sin kraft åt att fylla sin plats. Men därav tror jag icke, att man får draga den konsekvensen, att en byråchef utan särskild ersättning skall lämna så många arbetstimmar på ämbetsrummet, som herrarna av herr Kvarnzelius och herr civilministern hört vara nödvändiga i detta fall.

Här har talats om, att det skulle bli så farliga konsekvenser av bifall till det föreliggande förslaget, men jag kan icke finna, att de äro alls så farliga. Det har givits så ofantligt goda skäl för detta anslag. Det har påvisats, att det är alldeles nödvändigt, att det inom detta verk finnes en person, som hela tiden följer med alla göromålen inom verket, så att han kan träda i generaldirektörens ställe, då denne är borta. Jag tror, att det finnes många centrala verk, där det icke alls har samma betydelse som just i pensionsstyrelsen och även i medicinalstyrelsen. I dessa båda verk är det nödvändigt för generaldirektören och chefen, för att han skall kunna fylla sitt ansvarsfulla värv, att göra många ämbetsresor under året. Nu är det naturligt, att

verkens arbete skulle lida ganska mycket, om under dessa titt och ofta återkommande resor det icke funnes någon person, som kunde tråda i generaldirektörens ställe, och de förment farliga konsekvenser, som skulle ligga i ett beviljande av detta anslag, kan jag även ur statsutskottssynpunkt icke finna vara farliga.

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

Jag har nyligen påpekat, att jag tror, att det är få verk, som i detta avseende kunna jämföras med pensionsstyrelsen. Men även om så vore, om det vore flera, så kommen ihåg, mina herrar, att det endast är fråga om ett anslag av 1,000 kronor! Det hjälper icke, att herr Berglund talar om de stora kostnaderna för pensionsstyrelsen i det hela. När man tänker, på detta stora verk, som dragit så stora kostnader, synes det mig just, att man icke bör alltför mycket fästa sig vid en så liten summa som 1,000 kronor. Och skulle det även visa sig att några flera ställföreträdare nödvändigt måste hava särskild avlöning, spelar det en liten roll, men däremot spelar det en stor roll för staten, att dessa chefsplatser på ett verksamt sätt uppehållas, och till detta ändamål tror jag ifrågavarande anslag är nyttigt.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

Herr Kobb: Här har talats om de konsekvenser, som skulle följa av att man beviljade 1,000 kronor till generaldirektörens i pensionsstyrelsen ställföreträdare. Man synes beträffande detta ämbetsverk hava gjort sig skyldig till en annan konsekvens, nämligen beträffande generaldirektörens högre avlöning. Men denna högre avlöning har man vid organisationen av detta viktiga ämbetsverk tillagt generaldirektören just med tanke på det särskilt maktpåliggande arbete, som åligger honom. Är det då för mycket begärt, att den som skall tråda i chefens ställe, och vilken det sålunda påvilar ett ganska stort ansvar under dessa tider, får ett extra arvode, när han skall fullgöra detta arbete? Då man icke synes hava fruktat för konsekvenserna i första fallet, behöver man icke heller göra det i det andra.

Jag skall icke alls uppehålla kammaren med att påpeka det oerhört viktiga arbete, som åligger denne man under de tider han tjänstgör i chefens ställe, men för min ärade vän på Ostgötabanken, som var så rädd för de stora kostnaderna och den ökning detta anslag skulle medföra, ber jag få påpeka, att ett belopp av 1,000 kronor är en ganska ringa ökning, när det gäller en budget på 850,000 kronor. Jag ber att få påminna att, om man svalt en kamel, man icke behöver tänka så mycket på, om det sitter några myggor på hans rygg.

Herr Berglund, Fredrik: Med anledning av vad herr Kobb yttrade om att generaldirektören i pensionsstyrelsen fått högre avlöning än cheferna för övriga centrala verk, vill jag påminna om att detta väl i första rummet har sin grund

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.

i det krävande nyorganiseringsarbete, som den förste chefen har att utföra.

(Forts.)

Även vill jag gent emot vad här yttrats, att det vore alldeles nödvändigt att ha någon, som vore inne i generaldirektörens tankegång och åskådning, säga, att detta är lika nödvändigt beträffande andra verk. Tro herrarna, att detta kan lämnas å sido i övriga verk? Säkert finnas även där personer, som äro inne i chefens tankegång. Det tillkommer icke sådana byråchefer att fatta beslut, utan allenast generaldirektören, men detta förringar icke, vad jag fruktat för, nämligen konsekvenserna. Ty säkert är att, om kammaren nu, såsom jag tror, beviljar detta anslag, det kommer att medföra mycket svåra konsekvenser.

På grund av denna åskådning ber jag att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Rosén: Det har talats så mycket om, att vederbörande skola sätta in all sin kraft på organisationen av detta viktiga ämbetsverk, och det vore väl, om så skedde. Men nog ter det sig egendomligt, då man ser meddelande i pressen, att en byråchef i pensionsstyrelsen — det är möjligen den, som skall vara generaldirektörens ställföreträdare; det vet jag icke — har tillfälle att åtfölja riksdagens justitieombudsman såsom sekreterare på dennes inspektionsresor i övre Norrland, och detta just under en tid, då det mesta arbetet skulle utföras i och för organisationen. Jag tycker detta icke vittnar om, att herrarna i pensionsstyrelsen äro så synnerligen tyngda av arbete.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Med anledning av herr Roséns yttrande ber jag få meddela, att, enligt vad jag har mig bekant, den byråchef i pensionsstyrelsen, som åtföljt justitieombudsmannen såsom sekreterare, gjort detta under sin semester. Och anledningen till att han gjort det är, att han under en följd av år varit justitieombudsmannens biträde under dennes inspektionsresor. Justitieombudsmannen, som är rätt gammal, har enträget bett honom följa med denna gång, och efter någon tvekan samt efter samråd med sina kamrater i pensionsstyrelsen har den ifrågavarande byråchefen bestämt sig för att använda sin semester på detta sätt.

Eftersom jag nu har ordet, ber jag att få säga, att såväl den person, som nu är chefens ställföreträdare, som de andra byråcheferna under den tid organisationsarbetet pågått och pågår inom pensionsstyrelsen arbetat långt utöver den tjänstetid, som i allmänhet åligger tjänstemän i de olika verken, och att samtliga ådagalagt stort nit och intresse. Jag tror icke, att något berättigar till att göra någon som helst anmärkning mot det sätt, varpå de fyllt och fylla sina uppgifter — detta anser jag mig i sanningens intresse böra säga. Detta ämbetsverk måste, enligt min mening, även i fortsättningen skötas och handhas på sådant sätt, att det icke sjunker ned till slentrianmässig byråkratism, det måste stå i den livligaste

rapport med den mängd människor, som äro intresserade av detta verk och dess skötsel. Jag har också fått den uppfattningen att den chef, som står i spetsen för ämbetsverket, har den övertygelsen, att det måste handhavas och skötas på detta sätt, och jag tror, att även övriga vederbörande äro besjälade av samma uppfattning. Det är nödvändigt med hänsyn till den djupt ingripande betydelse, som detta ämbetsverks uppgifter och syfte hava i för hela folket viktiga angelägenheter, att det råder en intim och förtroendefull samverkan mellan ämbetsverket och folket, och detta gör, att tjänstemännen icke uteslutande kunna sitta på sina ämbetsrum utan ganska ofta måste företaga resor till skilda delar av landet för att se till, att det hela fungerar väl.

Ang. ny ordinarie stat för pensionsstyrelsen m. m.
(Forts.)

Det är en sak, som herrarna måste lägga märke till, och det är, att det är alldeles nödvändigt, att alla dessa olika pensionsnämnder som var för sig ha att bestämma den pension, som skall utgå — och det är naturligtvis av yttersta vikt, att dessa pensionsnämnder så enhetligt som möjligt fatta sina beslut — få en ingående och systematisk vägledning i sitt arbete, för att det hela skall fungera någorlunda tillfredsställande. Det ställes, enligt min uppfattning så mycket större krav på denna styrelse och dess tjänstemän än på ämbets- och tjänstemän i allmänhet, att, om det på något område är befogat, att vederbörande få ordentligt betalt för sitt arbete, så är det här.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr vice talmannen enligt de i avseende å förevarande utlåtande framställda yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid statsutskottets utlåtande nr 30 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 27.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 111 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående arvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets obstetriska klinik vid allmänna barnbördshuset;

nr 32, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående understöd åt ännu kvarlevande och behövande änkor efter män, som deltagit i ångfartyget Vegas expedition åren 1878--1880; samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 205 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till tekniska elementarskolan i Örebro, jämte en i ämnet väckt motion,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 15 och 17 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om åvägabringande av lagstiftning rörande vård och försäljning av skjutvapen, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under dagen avlämnade nådiga propositioner:

nr 240, angående förhöjning i pensioner, som från flottans pensionskassa utgå till avskedad manskap m. m.; och

nr 247, angående ändring i och tillägg till gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar.

Föredrogos och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition nr 246, angående upprättande av reservstater vid marinen.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet den under sammanträdet avlämnade nådiga propositionen nr 245, angående upplåtande av mark tillhörande kronolägenheten Duvedals kvarn i Motala socken.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande denna dag avlämnade nådiga propositioner:

nr 231, angående anslag för restaurering av det s. k. Klosterhuset i Vreta klosters församling;

nr 241, angående anslag för påbörjande av anläggningar i Nyköping för trafikutbyte mellan statsbanan Järna—Nyköping—

Norrköping, å ena, samt Oxelösund—Flen—Västmanlands järnväg, å andra sidan, m. m.; och
nr 244, angående anordnande av direkt telefonförbindelse mellan Sverige och Tyskland.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion angående likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å antalet representanter i landsting;

statutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av en statsbana från Dagarns järnvägsstation till Hulthebo;
nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användandet av överskott å medel, som anvisats till stambanan genom övre Norrland;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av statens järnvägars trafikmedel till svenska järnvägsmänens vilohemsförening samt till rekreationshemmet för Sveriges lokomotivmän;

nr 43, i anledning av väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehavare för liden förlust vid bortförande av byggnader från ett till statens järnvägar upplåtet område vid Gällivare;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt förre stationsinspektoren vid statens järnvägar Carl Edvard Jungbergs änka Ida Erika Jungberg, född Engströmer;

nr 45, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt förre stationsmästaren P. Tollstedt;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt poststationsföreståndaren Emma Grahnberg; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt ångbåtsbefälhavaren O. A. Svenssons änka och minderåriga barn samt åt smedförmannen O. F. Wikströms änka;

bevillningsutskottets memorial nr 11, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckt motion om ändring av rubriken nr 555 i tulltaxan; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning beträffande möjligheten att indraga första och någon del av andra klassens personvagnar vid trafik å statens järnvägar.

Justerades elva protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 4,17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.